

”Vi kommer att ha studietiden med oss ända tills vi dör”

- Gemenskap och ritualitet i ”Gängets” nyårsfirande

Marika Viitala-Nykänen, 22681

Pro gradu-avhandling i Nordisk folkloristik

Handledare: Lena Marander-Eklund

Fakulteten för Humaniora, psykologi och teologi

Åbo Akademi

Åbo 2018

ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR HUMANIORA, PSYKOLOGI OCH TEOLOGI

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Nordisk folkloristik	
Författare: Marika Viitala-Nykänen	
Arbetets titel: "Vi kommer att ha studietiden med oss ända tills vi dör" – Nyåret med Gänget	
Handledare: Lena Marander - Eklund	Handledare:
<p>Abstrakt:</p> <p>Avhandlingen handlar om tolv gifta par som bildat en grupp som de själva kallar Gänget, och deras nyårsfirande. Gänget fick sin början redan under studietiden och de har firat nyåret samt andra fester och kulturella evenemang tillsammans i över fyrtio år. Det huvudsakliga materialet för avhandlingen består av fem djupintervjuer då paren intervjuades samtidigt.</p> <p>Syftet med avhandlingen var att undersöka vad det är som fått paren att hålla ihop alla dessa år och spendera all den tid tillsammans som de gjort. Tyngdpunkten av analysen ligger på Gängets minnen, känslor och tankar om sitt firande, men också hur de berättar om sitt firande. För att kunna relatera till bakgrunden av det kollektiva nyårsfirandet behandlades också nyårsfirandet förr och i nutid. Som teoretisk plattform för analysen användes övergångsrit och kalendarisk rit eftersom nyåret kan tolkas som både och. Gängets nyårsfirande passade också in i den tredelade modellen för övergångsrit, liksom också materialets tredelade uppbyggnad före festen, under festen och efter festen.</p> <p>Genom att fira dessa fester år efter år enligt en modell som passar dem och känns festlig men bekväm, återupplever Gänget sin studietid om och om igen.</p> <p>Under arbetets gång uppkom många uttryck vilka krävde närmare förklaring för att kunna återknytas till arbetet. Några av dessa är: privata och offentliga fester, rit och ritual, övergångsrit, tradition, gemensamt berättande, lek, fest, vänskap och gemenskap.</p>	
<p>Nyckelord:</p> <p>Nyår, privata fester, offentliga fester, rit, ritual, övergångsrit, kalendarisk rit, tradition, gemenskap, lek, fest, vänskap, gemenskap</p>	
Datum:	Sidantal: 87
Abstraktet godkänt som mognadsprov:	

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte med avgränsning	1
2	Material och metod	3
3	Beskrivning av Gänget	9
	Gemenskap och samhörighet	11
4	Bakgrund till nyårsfirandet i Finland	19
4.1	Nyår – en historisk genomgång	19
4.2	Nyår – förändrade seder	23
5	Teori: rit och ritual – övergångsriter	28
6	Nyåret med Gänget	33
6.1	Före festen –	33
	Planering och förberedelser	33
	Inbjudningarna och svaren	44
6.2	Under festen –	49
	Välkommen! Placering och placeringslek	50
	Dukning, mat och dryck	51
	Program och samtal	54
	Nästa fest	64
	Reflektioner kring nya och gamla traditioner	65
6.3	Efter festen –	71
	Tillbaka till vardagen – evaluering av festen	71
7	Slutdiskussion	81
	Kalendarisk rit och övergångsrit	81
	Gemenskap och gemensamt berättande	84
8	Sammanfattning	86
	Källor och litteratur	88

1 Inledning

Efter att jag en längre tid gått och grubblat över vad min avhandling skulle handla om fick jag ett mycket intressant förslag av min dåvarande professor, Ulrika Wolf-Knuts. Hon hade blivit kontaktad av en kollega och fått en förfrågan om någon folkloristikstuderande kunde tänkas vara intresserad av att skriva något om en grupp människor som firat olika festligheter tillsammans i över trettio år. Jag tyckte uppgiften verkade lockande och åtog mig den. Det var ännu oklart om jag skulle skriva en historik eller hur skriften skulle se ut. Vi diskuterade saken och jag fick reda på att det var frågan om 12 gifta par, varav de flesta var före detta akademistuderande som lärt känna varandra via studentkörerna vid Åbo Akademis studentkår, Florakören och Brahe Djäknar. Senare fick jag veta att gruppen inte endast firade en utan flera festligheter tillsammans och att de kallar sig Gänget. Redan sedan sin gemensamma studietid på 1960-talet hade de ordnat en stor fest antingen till nyår eller trettondagen och skapat sig en tradition kring första majfirandet, eller vappen som det mera familjärt kallas. Det gemensamma firandet hade sedan utökats bl.a. till sommarfester där hela familjen deltagit och resor utomlands samt deltagande i kulturella evenemang. Det tog inte länge förrän mitt intresse var fångat, och jag började fundera på hur jag skulle ta itu med uppgiften.

1.1 Syfte och avgränsning

Intervjuerna med ett urval par i Gänget gjorde jag redan 2003 och under samma period blev jag erbjuden drömjobbet, så avhandlingen fick sättas på hyllan för obestämd tid. Av familjeskäl uppkom så i år ett ypperligt tillfälle för studieledighet och möjligheten att äntligen skriva klart mitt slutarbete. Givet var ju att jag på något sätt måste avgränsa avhandlingen på grund av de många festligheterna och traditionerna som gruppen firade tillsammans och

fokusera på en tradition. Genom åren hade de gemensamma evenemangen utökats från nyårs-, trettondags- och Valborgsfester med sommarfester, 50- och 60-årsjubileum och kulturhändelser, utlandsresor, körfester och syföreningar. Men jag bestämde mig snart för att studera Gängets nyårsfirande eftersom denna fest hade många intressanta traditioner vilket jag går närmare in på längre fram i avhandlingen.

Som bakgrund för studien avser jag att använda material om nyåret i bonde- och det borgerliga samhället och nyårsfirandet i dagens Finland, som en plattform att relatera mot Gängets nyårsfirande. Detta gör jag med hjälp av intervjuer av vissa gifta par som Gänget består av och litteratur om nyårsfirandet i Finland. Jag ansåg att det kunde vara spännande att undersöka hur denna grupp firar nyår tillsammans år efter år och vad det är som får dem att hållas ihop och bevara sitt intresse för en gemensam fest i över fyrtio år. Jag blev i hög grad fascinerad av hur Gänget ser på sitt eget firande och hur förberedelserna samt planeringen går till. Därför vill jag undersöka hur medlemmarna i Gänget berättar om sitt sätt att fira nyår ihop och om det finns rituella drag och en gemensam nämnare som lett till denna samhörighet och gemenskap.

För att få en teoretisk grund för min avhandling kommer jag att diskutera nyårsfestens funktion som övergångsrit och min studie disponeras också enligt den. Denna avhandling ska inte uppfattas som en historik över Gängets nyårsfirande, utan är en folkloristisk studie av det. Detta innebär att jag dels analyserar firandet med utgångspunkt i hur medlemmarna i Gänget berättar om nyårsfesten, dels hur de tolkar firandet med utgångspunkt i teorier om övergångsriter och festens funktion. Mitt syfte med avhandlingen är således att, med utgångspunkt i fem par intervjuer med medlemmar i Gänget, studera hur de berättar om sitt firande av nyåret som här analyseras ur ett rituellt perspektiv. Centrala frågor är vilken modell de använde för skapandet av detta firande och hur de berättar om sin gemenskap. Denna avhandling kan nyttjas av den som är intresserad av folkloristisk forskning, nyårsfirande i hemmiljö, ritualteori och användningen av intervjuer.

2 Material och metod

Jag intervjuade sex gifta par av sammanlagt tolv gifta par som visade ett intresse för avhandlingen och ville delta. Dessutom hade jag varit i kontakt med en av eldsjälarna i Gänget som föreslagit vilka jag kan och borde kontakta och på så sätt skapades ramarna för materialet. Jag kontaktade paren via telefon eller e-mail enligt en lista jag fick. En del av paren gallrades bort eftersom vi inte hittade lämpliga tidpunkter för intervjuerna och en kontaktuppgift gallrades automatiskt bort eftersom endast ena parten var anträffbar och jag hade bestämt mig för att bara använda intervjuer som gjorts tillsammans. Min intervjustrategi var att intervjua paren tillsammans för att bl.a. göra tillfället mindre nervöst då de hade varandra att ty sig till. Medvetet valde jag också att utesluta det enda frånskilda paret och deras nya makar eftersom att ta med bara det ena nybildade paret kan orsaka konflikter och det kändes inte rättvist. Jag hade också tanken att intervjuerna med de frånskilda paren inte skulle vara jämförbara med de andra intervjuerna om majoriteten av svaren gavs av den parten som varit längre med i Gänget. Dessa var mina tankar som ledde till beslutet att utelämna de frånskilda paren, men jag kan inte vara säker att varken konflikter skulle ha uppstått eller att dessa intervjuer varit ojämförbara med de andra. En intervjusituation kan iallafall vara mycket ingående, personlig och i många fall känslöväckande och det kändes inte bekvämt för mig att fråga om omständigheterna eller tidpunkterna för förändringen som skedde i Gänget då ett av paren gick skilda vägar, om det skulle ha varit nödvändigt för materialet.

Sofie Strandén skriver om den personliga aspekten i en intervju att informantens bakgrund och det man minns, eller inte vill minnas, och det man glömt påverkar informantens berättelse utöver många andra influenser. Livsberättelser ska inte ses som historiska fakta utan de är personens subjektiva sanning och ska behandlas som sådan. (Strandén 2010 s. 12–13)

Också folkloristen Ulf Palmenfelt skriver om hur minnen är personliga. Olika människor kan uppleva samma händelse på helt olika sätt men var och en av oss har ensamrätt till våra minnen. Han skriver: "Återberättande minnen tillåts vara både intima och subjektiva just därför att de är så starkt knutna till den som berättar dem." (Palmenfelt 2017 s. 76)

Jag strävade efter att använda de intervjuer som hade samma utgångspunkter och det blev slutligen fem stycken. Första tanken kan vara att fem intervjuer inte är särskilt mycket, men jag valde att använda mig av en kvalitativ metod framför en kvantitativ metod som är vanligt för folklorister och etnologer. (Kaijser & Öhlander 1999 s. 21) Med en kvantitativ metod kan en forskare lättare samla specifik information av många flera personer i t.ex. enkäter eller frågeformulär med flervalsfrågor, och då får man ett bredare material men som då saknar djupet av en intervju (Kaijser & Öhlander 1999 s. 21). Dessutom var det en självklarhet för mig att använda den kvalitativa metoden med förståelse som mål, samt intervjumetod för att samla in mitt material eftersom jag var ute efter specifik information av en specifik grupp med ett specifikt tema, det vill säga Gänget och nyåret. Eva Silvén-Garnert skriver i boken *Muntliga möten* att "...intervjun är ett möte mellan människor, en gemensam skapelse, ett barn av så väl intervjuaren som den intervjuade". (Silvén-Garnert 1993 s. 9) Genom att intervjua två personer samtidigt blir det ett ganska stort inspelat material med långa utskrifter, och ofta djupgående samtal då man kommer till ämnen som står informanterna nära eller bjuder till ett djupare samtal. I min undersökning hade jag också en större möjlighet att få fram den erfarenhet jag var ute efter för min avhandling genom att intervjua mina informanter istället för att skicka dem frågelistor.

Gänget har sammanställt ett eget sånghäfte samt en historik till 30-årsjubileet 31.12.1996. I historiken finns alla de 105 evenemangen uppräknade som Gänget ordnat och firat tillsammans 31.12.1966 till nyårsaftonen 1996. Festerna och tillställningarna har nästan fördubblats efter att historiken skrevs, men den ger en bra bild av hur evenemangen, inbjudningarna, verserna, dikterna och tackkortet såg ut.

Inför intervjuerna planerade jag stödfrågor utöver de direkta frågorna ifall att informanterna inte kom ihåg händelser eller tappade tråden. Jag bad dem också att inte ta fram historiken därför att jag ville se vilka händelser som haft en speciell betydelse och vilka fester de bäst minns utan att bläddra i häftet. Min intervjustrategi att intervjua paren samtidigt föreföll sig lämplig eftersom jag också ville höra dem resonera tillsammans och fylla på varandras minnen. Ett av paren trotsade min önskan och hämtade historiken mitt under intervjun vilket endast orsakade en liten nostalgisk tillbakablick men påverkade inte nämnvärt intervjun. Eftersom jag hade både direkta frågor och stödfrågor men lät också samtalet flöda utan att avbryta alltför ofta levde intervjuerna mellan att framstå som ostrukturerade och strukturerade. Lena Gerholm berättar hur forskaren ofta balanserar sitt arbete så att graden av kontroll över intervjun ökar successivt och att man rör sig efterhand från den ostrukturerade formen utan bestämda frågor och fritt samtal mot den strukturerade formen med frågor (Gerholm 1993 s. 41). Enligt mig kan mina intervjuer därför anses vara ett mellanting mellan en ostrukturerad och strukturerad intervju.

Jag kände också av förvåningen bland några av paren då jag berättade att intervjuerna kommer att användas till en vetenskaplig avhandling medan vi fyllde i samtyckesblanketten för arkivering innan intervjuerna. Några undrade varför jag tyckte att deras fester var tillräckligt intressanta att skriva om, samtidigt som andra trodde att jag skulle skriva en fortsättning på deras historik. Några var väl införstådda med att jag skulle skriva en vetenskaplig avhandling, och verkade t.o.m. stolta över att få delta. Även om jag presenterat mig vid kontakttillfället och berättat varför jag kontaktade dem, verkade en del överraskade över mitt intresse för dem. Många var oerhört glada över att de kunde delta i mitt arbete och tyckte att det är roligt att jag skriver om dem. En del av paren hade tydligen diskuterat de kommande intervjuerna sinsemellan och spekulerat kring detta arbete utan att förstå att det var frågan om en avhandling, och att jag blivit tillfrågad av min tidigare professor om jag var intresserad av att skriva om Gänget. Idén att skriva om

Gänget kom till mig via mellanhänder och vad som ursprungligen diskuterats om arbetets innehåll av andra än mig och min handledare har jag tyvärr ingen kunskap om.

Vid ankomsten till det första paret inför intervjun var jag lite nervös och kände mig som en nybörjare, vilket jag naturligtvis var, och försökte ta i beaktande att paret säkert kände sig lika nervösa som jag. Stämningen blev snabbt varm och vi småpratade medan vi drack kaffe och jag plockade fram material och tekniska apparater. Alla intervjuer spelades in i parens hem. De ställde mig personliga frågor om mina studier och härkomst vilket jag uppfattade som vänligt småprat och ett sätt för oss att bekanta oss med varandra vilket också är viktigt för att åstadkomma en förtrolighet mellan intervjuaren och informanterna (Marander-Eklund 2004 s. 98). Jag frågade om de ville vara anonyma i avhandlingen, men de tyckte inte att det var nödvändigt. Samma fråga om anonymitet ställdes till alla paren före intervjuerna och stämningen var varm och hjärtlig också hos de övriga informanterna och alla var överens om att de flesta som hör ordet "Gänget" i de äldre akademiska kretsarna vid Åbo Akademi, vet ändå vem de är. Min ursprungliga tanke var att använda förnamnet på informanterna eftersom materialet jag har är trevligt, lättsamt, roligt och intressant och knappast kan såra någon genom att öppet skriva ut vem som sagt vad. Materialet innehåller heller inget ömtåligt eller hemligt och informanterna tyckte det var roligt att jag ville skriva om dem. Efter noggrann omvärdering beslöt jag mig ändå för att följa den folkloristiska kutymen att anonymisera mina informanter eftersom det är brukligt att göra så. Jag kom att tänka på en av frågeställningarna som Sofie Strandén funderat på i sin doktorsavhandling, nämligen om den etiska synpunkten att skydda mina informanter.

När man börjar titta närmare på detta anonymiseringskrav, finner man flera beståndsdelar i den här problematiken. [...] För det tredje verkar det finnas en tanke om att en intervjuperson inte riktigt förstår vad som kommer att hända med det material han eller hon bidragit med i ett folkloristiskt

forskningssammanhang och hur en folklorist kommer att bearbeta och använda det. (Strandén 2010 s. 81)

Strandén jämför här den vetenskapliga forskningsintervjun med till exempel en journalistisk intervju och vad detta kan innebära för informanten. Hon påpekar alltså att en vetenskaplig forskningsintervju skiljer sig bland annat empatiskt från en journalistisk intervju där man ofta kan vara ute efter bra material som kan avslöja något.

Men vi misstänker samtidigt att intervjupersonerna under intervjuens gång glömmor bort bandspelaren – något vi dels vill att de ska göra, dels vill skydda dem mot följderna av. (Strandén 2010 s. 81–82)

Som jag redan tidigare nämnt så är mina informanter vänner sinsemellan och umgås aktivt och mitt intresse ligger i att undersöka hur de berättar om sitt nyårsfirande och varför de firar nyår tillsammans, och hur gemenskapen samt samhörigheten mellan dem har bestått alla dessa år. Givet är att alla händelser och situationer jag skriver om är bekanta för alla involverade och de kommer att känna igen varandras kommentarer i avhandlingen. Detta är inget jag vill försöka dölja. Gänget finns på ett synnerligen begränsat socialt- och geografiskt område vilket kunde bli ett problem, om dessa personer önskat att förbli helt anonyma eller om materialet varit ömtåligt. Eftersom så inte är fallet, kommer jag att låta de geografiska beskrivningarna att stå kvar i citaten lika så platsnamnen. Paren kommer att kallas för Par 1, Par 2 och så vidare, och när mannen pratar betecknas det med ett stort M och när hustrun pratar, med ett stort K för kvinna. Mina egna frågor eller kommentarer betecknas med ett stort J för ”jag”. Då jag valt att utelämna något oväsentligt för innehållet i citaten har jag använt beteckningen [...] och när jag förklarat något med egna ord inom citaten använde jag (...).

Några av de viktigaste frågorna jag ställde var: Hur kommer det sig att ni blev en del av Gänget och hur fick det sin början? Hur planerar ni era festligheter om det är ni som ska ordna festen? Hur planerar ni inbjudningskortet? Hur planerar ni maten och drycken? Finns det någon fest som ni tycker att har

varit den roligaste eller mest minnesrika? Vilken fest var den tråkigaste? Har ni något program under kvällen? Finns det någon tävling mellan paren? Känns det ibland att ni inte orkar gå på festerna? Vad tror ni att det beror på att ni hållit ihop alla dessa år? Stöper ni nyårslyckor eller skjuter raketer? Reflekterar ni över festen efteråt?

Eftersom materialet var relativt omfattande och jag bestämt mig för att koncentrera mig på nyårsfesterna, och nyåret lämpar sig för analys som övergångsrit så transkriberade jag närmast det som angick nyåret. För att göra texten mer lättläst har jag lämnat bort onödiga "hummanden" och läten som inte tillför något mervärde för innehållet. Små dialektala finesser har jag också låtit bestå och försöker inte omformulera eller korrigera ord och uttryck, men orden "och" samt "är" har jag skrivit ut enligt skriftspråket även om informanterna uttalat dem som i talspråk. Intervjuerna har arkivbeteckningarna IF mgt 2003/85–90, och materialet angående nyåret omfattar ca 14 timmar, och de tillhörande transkriptionerna har beteckningarna IF 2003/85–90. Citaten jag använder är tagna ur transkriberingsmaterialet. Intervjumaterialet samt transkriptionerna arkiveras i Kulturvetenskapliga arkivet Cultura vid Åbo Akademi.

Ulf Palmenfelt skriver i boken *Berättade gemenskaper* (2017) om hur 132 personer berättar sina livsberättelser om livet i Visby under 1900-talet. Eftersom dessa personer inte nödvändigtvis kände varandra men levde under samma period och bevittnade många gemensamma händelser så har de kollektiva minnen. Även om dessa intervjupersoners livsöden var totalt annorlunda och familjeförhållanden kunde se helt olika ut så delar de en gemenskap och samhörighet både geografiskt och historiskt. De största skillnaderna bland intervjupersonerna gällde social tillhörighet (Palmenfelt 2017 s. 12–13). Här skiljer sig Palmenfelts intervjumaterial från mitt, eftersom mina intervjupersoner har en ansevärd social tillhörighet och i stort sett samma gemenskap då de flesta har studerat vid samma universitet. Men berättandet om händelser följer samma mönster eftersom informanterna tillsammans skapar en berättelse om det förflutna. Palmenfelt förklarar hur

han har försökt att tänka i en tvådimensionell modell som uppmärksammar dels hur nära en händelse berättaren befinner sig dels hur kollektiv händelsen ifråga är. (Palmenfelt 2017 s. 28) Med tanke på nyåret är ju nyårsfirandet generellt ganska kollektivt, speciellt i Norden. Men Gängets nyårsfirande är koncentrerat till en specifik grupp och i hög grad privat där medlemmarna har en historia att berätta om som endast de känner till i helhet. Palmenfelt skriver: "Ju mera privat en upplevelse är, desto starkare är upplevarens äganderätt till berättelsen om den och tvärtom: ju mera kollektiv en händelse är, desto flera människor kan ta sig friheten att berätta om den" (Palmenfelt 2017 s. 28). Visserligen kan utomstående berätta vad de vet om Gänget och deras festligheter men medlemmarna har som direkta deltagare större auktoritet i sina berättelser.

3 Beskrivning av Gänget

Ett gäng skulle bildas, men ingen av dem,
som festat och firat se´n sextiofem,
då kunde väl ana vad här ni får se,
vad turkiska slöjor med tiden kan ge.

Bland Floror och Djäknar man haft gammal vana
att trevliga fester i otid frammana
och vännerna här hör nu just till dem,
som årligen festat minst tre, kanske fem.

Nu antalet vänner är två gånger elva,
just rätta mängden, det tycker vi själva.
Att fira och glädjas har blivit vår dygd,
låt GÄNGET nu skämta i vinrankans skygd.

(Introduktionsbladet till Gängets 30-års Historik)

År 1964 uppträdde studentkörerna Brahe Djäknar och Florakören i Åbo på flera gemensamma konserter med kör- och orkesterverket *Carmina Burana* av kompositören Carl Orff. Uppsättningen med de båda körerna och Åbo stadsorkester utökad med extra medlemmar var en enorm satsning. Aldrig tidigare hade Brahe Djäknar ordnat något så stort och extraordinärt, och det krävde många övertalningsförsök för att få alla medlemmar från de båda körerna med på noterna. Månader av planering, tillverkning av kostymerna, inläring av sångtexterna som var på latin och gammaltyska samt repetitioner med koreografi fordrade stora uppoffringar tidsmässigt av alla inblandade. Några fick t.o.m. ta en paus från sina studier för att hinna med genomförandet av den första konserten. Konserten blev en succé och följdes av flera konserter 1965 i Åbo och Helsingfors och spelades in av både radio och TV. (*Brahe Djäknar* 1967 s. 29–36) Känslan av att ha åstadkommit något så stort och praktfullt förhöjdes av en stor fest med medlemmar från dessa två körer och deras gemensamma vänner. Många av körmedlemmarna var dessutom vänner privat och delade utöver körerna ett intresse för studentkårsverksamheten vid Åbo Akademi. Kärngruppen i Gänget bestod alltså av körmedlemmar och deras nära vänner. Den första nyårsfesten ordnades av denna kärngrupp 1966, och det var början till en tradition som skulle utvidgas till en mängd andra fester och tillställningar som ordnas än i dag.

Småningom formades en sammansvetsad vänkrets som till en början bestod av åtta par. Ett av paren skilde sig senare och de nya äkta makarna blev en del av Gänget. Dessutom bjöds två nya par in i Gänget, varav det sista för över 30 år sedan. I dag består Gänget av tolv par och dessa har sinsemellan beslutat att inte utvidga antalet med flera personer. För länge sedan beslöts det i Gänget att de var tillräckligt många och att inga nya par skulle bjudas in som permanenta medlemmar. För att pigga upp festerna med nya bekantskaper kan värdparet bjuda in ett par som de tycker passar ihop med Gänget, men detta inbjudna par anses då som ett gästande par.

Gemenskap och samhörighet

Redan i början av avhandlingen skrev jag att jag var nyfiken på orsaken till att detta gäng hållit i hop alla dessa år och hur de berättar om anledningen till denna långvariga gemenskap och samhörighet. I detta kapitel vill jag visa hur de själva pratar om sitt gäng och vad de anser att är grunden till årtionden av gemensamma fester och kulturella evenemang.

En röd tråd går att urskilja i alla intervjuer, och det är vänskap, gemenskap och samhörighet, vilket fick sin början under studietiden. Gemenskapen och samhörigheten uppstod bland medlemmarna via studentkörerna och upplevelsen av att delta i en så stor och magnifik produktion som *Carmina Burana*, och Gänget blev till. Med åren som gick växte en stark vänskap fram som burit medlemmarna genom livets olika skeden. Modellen från den första nyårsfesten som följt paren under alla dessa år, dock med små förändringar och tillägg, har bundit dem starkt samman. Historikern Eva Österberg skriver i boken *Vänskap – en lång historia* att i den västerländska tanketraditionen förklaras vänskap som ”en frivillig närhet mellan personer som litar på varandra och ömsesidigt vill varandra väl” (Österberg 2007 s. 16). Denna fina definition av vänskap lämpar sig utomordentligt på Gänget!

Under arbetets gång upptäckte jag att många forskare har undrat över frågor såsom ”Vad binder människor samman?” och ”På vilka grunder delar vi gemenskap?”. En av frågeställarna är sociologen och teologen Anders P. Lundberg som skriver i doktorsavhandlingen *Om gemenskap: En sociologisk betraktelse* (2005) hur han utvecklat ett eget gemenskapsbegrepp. Han säger att, å ena sidan har gemenskap att göra med synliggörande och individens behov av att bli sedd och bekräftad d.v.s. en individorienterad gemenskap. Å andra sidan har gemenskap att göra med en potential för kollektivt handlande som involverar ett gemensamt uppmärksammande av omgivningens problem, d.v.s. en grupporienterad gemenskap. (Lundberg 2005 s. 137) Lundberg föreslår två olika idealtypiska former för gemenskap som han använder i sin avhandling och som han utvecklat som inspiration för sina definitioner. Den

ena kallar han ledig gemenskap och menar att det är ”en fri, otvungen och spontan relation mellan människor som möts kring en specifik, gemensam referenspunkt” (Lundberg 2005 s. 19), och individerna inom denna gemenskap bildar en frändskap. Den andra kallar han stabil gemenskap och den ”präglas av ideologi och en mer eller mindre fast organisatorisk bas” (Lundberg 2005 s. 19). Med stabil gemenskap menar han bl.a. föreningar och rörelser med tydliga och fasta ramar där en gemenskap uppstår via gemensamma värderingar och engagemang i t.ex. samhällliga frågor. Inom den stabila gemenskapen bildas ett samförstånd och tillit, som uppstår av denna gemensamma ideologi och organisation även om medlemmarna inte är nära vänner sinsemellan. (Lundberg 2005 s. 19–21) Lundberg kom fram till dessa två olika idealtypiska former genom att förenkla och förtydliga andra teorier som olika kommunitaristiska och postmodernistiska teoretiker har kommit fram till utan att binda sig till faktorer som inte angår hans doktorsavhandling och för att fortfarande kunna påverka innehållet i de idealtypiska formerna vid behov. (Lundberg 2005 s. 28) Efter att ha bekantat mig med gemenskapsteorier och begreppsutredningar i Lundbergs bok anser jag att hans egna definitioner passar bäst på Gängets nyårsfirande, med vissa förbehåll. Jag anser att Gängets gemenskap har en fot i den stabila gemenskapen och den andra i den lediga gemenskapen och resultatet är en unik gemenskap som inte kan jämföras med andra teorier jag läst om. Lundberg förklarar närmare att den lediga gemenskapen är en individorienterad tillhörighet som inte kräver alltför mycket av deltagarna och att den är relativt enkel att uppnå. Denna gemenskap är uppbyggd på en specifik och gemensam referenspunkt och när deltagarna förflyttar sig från denna givna och gemensamma referenspunkt så upphör även gemenskapen. Dock påpekar han att ledig gemenskap skapar ordning i vardagen och den talar för oss vem vi är. Den stabila gemenskapen kan ses som en motpol till den lediga gemenskapen då den är grupporienterad och innehåller gemensamma ideologier, värderingar samt normer och har en tydlig organisation bakom sig som delar ut roller och funktioner för medlemmarna. Ibland kan individens personliga intressen stå i konflikt med gruppens då man

tillhör ett kollektiv, vilket kan påverka individualiteten. (Lundberg 2005 s. 27–28) Med tanke på dessa två olika gemenskaper som inte ska jämföras som fakta, eller att de utesluter varandra, så tolkar jag att ursprungligen träffades en del av medlemmarna i Gänget i en stabil gemenskap där en stark tillit växte fram, nämligen studentkörerna. Ur detta kollektiv uppstod en kärngrupp under mer fria omständigheter och under årens lopp bildades en ledig gemenskap med intryck från den stabila gemenskapen.

Många av de jag intervjuade pratar varmt om sommarfesterna där barnen har varit med och hur roligt barnen tyckte det var med hela Gänget.

Medlemmarna i Gänget upplever en trygghet i gemenskapen och berättar att det är en rikedom att ha varandra och föra dessa traditioner vidare till sina barn.

K: Ja-a... Nog är det ju lite så med de här festerna att ju äldre man blir... att förutom att det är roligt... så är det liksom med ett ödmjukt tack mot de här... [frun i ett annat par] och så... som bestämde att just så här ska vi ha det. Man uppskattar väldigt den här gemenskapen.

M: Vi bor ju här i Pargas och Gänget finns ju här. Somliga av oss sjunger här, bland annat i en liten kvartett och har umgänge så här annars också. Vi går på pensionärsträffar och en del kulturevenemang. Man vet var man har varandra.

K: En del har väldigt stark kontakt regelbundet med sina klasskompisar, men inte i vårt fall. Vi hade hemskt roligt under skoltiden, men man träffas sporadiskt då och då. Men på det här sättet kommer vi att ha vår studietid med oss ända tills vi dör, och det är fantastiskt. Det är en enorm styrka!

M: Alldeles fantastiskt!

[...]

K: Och ja, det som förutom att det är en verklig styrka för oss, även om våra barn har sina egna cirklar så är det en stark sak som de kommer ihåg att hurudana är mamma och pappa. Och vad ingår i mammas och pappas liv... det där Åbo gänget liksom, det är en viktig del.

M: Liksom de som har fått uppleva det och varit närvarande, såsom våra barn... och allas barn. Att de har fått upptäcka hur roligt det kan vara. (Par 2. IF 2003/86–87)

Det är framstår tydligt att medlemmarna i Gänget är glada över sin gemenskap och tycker att det är viktigt att föra vidare till barnen att mamma och pappa inte bara är föräldrar, utan vänner och deltagare i ett gäng som har en stor betydelse i deras liv. Barnen har fått vara delaktiga och se samt känna av gemenskapen under de gångna åren. Dessutom återkommer musiken och tiden i studentkörerna som ett genomgående tema i intervjuerna.

K: Musiken har varit väldigt viktig för de flesta, kanske viktigare än för många andra som sjunger i kör... och jag vet inte vad de andra har svarat men jag kan tänka mig att det var Carmina Burana som var så pass viktig och enastående, var det -66, -67, och du sjöng någonting stort och mäktigt och man hade koreografi till det, och du var inte professionell!

M: Det var ett år som jag inte fick någonting i studieboken. Inget! Och jag tänkte inte att jag missade nåt. Det var stort och fint. Så har det fortsatt av bara farten...

K: Men det är också bra att det har funnits några starka som har haft klara åsikter hur man har det och håller ihop det. Ofta har det diskuterats nu som äldre hur Gänget har påverkat varandra. Människorelationerna och så. Har Gänget påverkat något par då de har haft kriser? Har de motverkat nån skilsmässa? Det är ju också unikt att av alla dessa par så har vi bara ett par som skilt sig. Det vet man ju inte alls. Ett gäng som det här har ju viss påverkan, men det är ju mycket som påverkar. Även om man har jobbiga tider så håller man ju ihop.

M: Nog har man ju stöttat och pratat med folk. Hålla lite om varandra.

K: Det är nog ganska unikt som sagt. Jag upplever det inte som jobbigt det här med fester. Man behöver inte vara bekymrad och tänka att man måste nå upp till något, utan det är ganska skönt att bli äldre. Det finns en del saker som är jobbiga... man ser kanske inte så bra...

M: ... och så hör man inte så bra, och inte luktar man så bra heller... (alla skrattar) ... eller hur var det?

K: Ja, men som sagt... det blir liksom mer avslappnat. Det finns ett visst skede i livet då man har högre ambitioner kanske... (Par 2. IF 2003/86–87)

Som vi kan se ovan så funderar paret om medlemmarna i Gänget påverkat varandras liv och hur vänskapen möjligtvis har fungerat som ett skyddsnät. Eva Österberg skriver om trofasthet som en grundpelare i en vänskapsrelation vilket tyder på att vänskapen har en etisk eller moralisk kärna. (Österberg 2007 s. 23) Hon skriver att en vän är mycket mer än en bekant, eller kompis som jag vill tillägga, och man kan ha många bekanta och kompisar, men en vän är något speciellt och "lite mer". Vänskap är en relation där man borde sträva efter jämbördighet och ömsesidig respekt. Vänskapen har ett existentiellt värde eftersom den fungerar som en hjälp för att klara av livskriser när man behöver stöd eller någon förtrolig att tala med. (Österberg 2007 s. 23)

Det är inte "bara" trygghet, vänskap, gemenskap och samhörighet som kommer fram i följande intervju, utan också okomplicerad samvaro, självklara ritualer och vetskapen om att man har ett överenskommet umgänge under årsfesterna. Detta är också ett sätt att förhålla sig till nyåret som fest.

K: Det som är så skönt är att man inte behöver fundera vad man ska ha för sig på nyår. Vad man ska göra på vappen, som så många har... för vi vet i alla fall att vi blir bjudna. Det talade vi om förr, att om det blir fest så är vi självskrivna. Man behöver inte fundera om man blir bjuden, för man är bjuden. Det är tryggt och skönt för då vet vi att där har vi vårt program.

M: Och sen är det det, att de människor man umgås med vet om att vi har de här festerna. Man blir inte bjuden någon annanstans mera. I början kunde man bli bjuden någon annanstans men då sade vi att vi har den här traditionen...

K: [...] Det som vi tycker att är så fantastiskt i vårt gäng är att ingen har skilt sig, inga nya...

M: Ett par har skilt sig...

K: ...jo ett par... det glömde jag bort... annars är det samma gamla tanter och farbröder som har varit med från början så man har inte behövt vänja sig vid någon ny. Det är kanske ganska unikt med tio par som hållit ihop så länge. Inte har vi tröttnat på varann och helt frivilligt har vi umgåtts med varann och jag tror att vi uppskattar varann. Och just detta då du frågade om tävlan så det tror jag har att göra med studietiden. Vi har umgåtts och alla har utvecklats och varit på höjder och på dalar. Ingen behöver låtsas nånting. (Par 4. IF 2003/89)

Paret i stycket ovan berättar hur skönt det är att ha förutbestämda planer då man inte behöver fundera hur man ska fira nyår. Men så är det inte för alla. Nils-Arvid Bringéus skriver i *Studiet af fester* (1978) att en fest kan för många vara en traumatisk upplevelse. Dels för att festen medför så många måsten eller förväntningar som t.ex. en specifik klädsel, ett visst beteende eller ekonomiska påfrestningar. För andra kan festen upplevas som ett trauma om man inte blir bjuden och på så sätt blir man utesluten ur gemenskapen. Festen kan också upplevas som särskiljande om man inte tillhör samma sociala kategori som fest folket. (Bringéus 1978 s. 59–63)

Ett av paren berättar att de inte alltid kunde delta i de övriga festerna och träffarna på grund av jobbet och andra överenskomna evenemang, och det var bara att acceptera situationen som den var.

M: Jo, men det hänger ihop med en själv (varför de inte deltagit i alla fester). Inte så att säga med Gänget. Ibland så orkar man inte då det är stressigt med jobbet.

K: Till exempel sommarfesten har varit jobbig för oss. Inte för att vi inte har velat gå, utan för att den är en sådan tid på året, i augusti, då vi alltid är någonstans. Vi har varit ganska lite på sommarfesterna. Och valborg har nog också varit lite sådär. Vi har velat vara med på nån sommarstuga, men i år så kunde vi inte fara så vi var med på valborgsmässoafton. Men å andra sidan så är det ju härligt med ett sådant gäng! Man behöver aldrig fundera vart man ska fara, och inte behöver man vara ensam heller.

[...]

M: Nå vi är ju alla ungefär jämnåriga och har ungefär likadan utbildning, och har haft lite karriärer och är på samma nivå. Det sägs ju att "lika barn leka bäst".

K: Det ska jag säga ännu, att har vi nu varit med i nitton, tjugo år, så det är ju otroligt för då vi började så hade vi alla småbarn. De flesta åtminstone. Skrapabullar och så. Då var det med de där barnvakterna och så, och vi är ju de yngsta så vi har alltid varit sist och har haft de yngsta... äldsta och yngsta barnen... för vi började ju också så tidigt. Men nu är det så att vi pratar mycket om våra barnbarn. Nu har ju alla barnbarn och på symöte så visar vi bilder på dem, och de flesta av oss är ju pensionerade och alla har det ju ekonomiskt ganska bra, tryggt. Så det är ju intressant.

M: På sommarfesterna fick man ju ha barnen med sig. Vår [sonen] fick vara med, och det tyckte han var roligt. [...] (Par 3. IF 2003/88)

Ett annat par berättar hur umgänget med Gänget fick ta paus ett antal år då de valde att fira nyår tillsammans med barnen, men tack vare Gängets gemenskap var det enkelt att återuppta kontakten.

M: Det fanns nog en tid då man funderade att ska man nu orka gå hit eller dit, att det var nog lite så här... Då i synnerhet då vi bodde lite längre borta. Riihimäki, och mitt jobb var lite som det var, så då var vi nog borta från några fester. Bara på grund av att det inte passade. Vi tyckte att det nu inte var så jädrans viktigt. Gänget hade inte då blivit så sammansvetsat som det är nu.

K: Eller det är så som vi upplever det.

M: Vi var nog en tid borta och tänkte att har de nu lämnat oss helt och hållet för att vi var för många gånger borta.

K: Vi valde nyår med barnen. Vi var på landet med barnen och det gick liksom ett antal år då vi inte var med Gänget.

M: Jo, det var nån sommarhistoria som vi inte heller dök upp på.

K: Men det var nog några år då vi inte var med på några fester. Tror jag.

M: Inte minns jag sen hur vi tog i det på nytt...

K: Jag tror mera att det var Gänget som tog tag i det.

[...]

K: Nog tycker man nuförtiden att det är jättetrevligt då vi träffas. Men för oss var det nog det där medvetna valet att vi tyckte att jul är alldeles klart att man firar tillsammans med sina barn, men nyår var vi mer vana eller [mannen i paret] var, att vi firar nyår tillsammans på landet, och vi ville ge den traditionen till våra barn. Och där var nog några år då mamma och pappa skötte barnen och vi var med Gänget på nyårsfest. Men sen blev det alltså ett antal år... Vi diskuterade detta i morse... och då visste vi inte att det ledde till att vi skulle vara borta helt och hållet från Gänget ett antal år. Och det kan vi inte ens komma ihåg hur länge det var.

M: Det kan inte ha varit så många år...

K: Men nåja, i alla fall. Vi visste det inte då, men det var nyåret det bottnade i det där valet. Och vi konstaterade att det var säkert lika bra att vi valde barnen då. Men det var för de andra... de andra hade då andra traditioner bakom sig. Men som sagt så fanns det de gångerna man tyckte att man håller på och blir alldeles stenålders, men nu är det ju nog enbart en rikedom. Det var ju Gänget som var en orsak till att jag tyckte att nog kan vi flytta till Pargas även om jag fortsätter att jobba i Helsingfors, och [maken] flyttar till en ort som han bara känner som svärföräldrarnas hemort. Gänget är nog en stor orsak att vi flyttade hit. (Par 2. IF 2003/86–87)

4 Bakgrund till nyårsfirandet i Finland

4.1 Nyår – en historisk genomgång

För att göra en enhetlig text som ter sig logisk, valde jag att beskriva händelserna kronologiskt även om många händelser och förfarandesätt pågått under längre tidsperioder och överlappar varandra.

När årets början infaller har varit ett omtvistat ämne genom tiderna. I de tidiga agrarsamhällen uppfattade man att det nya året börjar i oktober-november då skördetiden och räkenskapsåret var slut. Vid sidan om denna bondekalendar började den kristna kyrkan föra in ett katolskt tideräkningssystem, d.v.s. Ceasars julianska tideräkning. Årsskiftet förflyttades således till början på januari även om det tog århundraden för folket att vänja sig vid detta förfarande. Den katolska kalendern accepterades ordentligt först på 1500-talet. Man behöll dock trosföreställningar som grundade sig på gamla seder och det gamla skördeåret. Slutligen säkrades nyårets plats i början av januari 1753 när man i Sverige-Finland övergick från den julianska kalendern till den mer noggranna gregorianska kalendern. (Karjalainen et al. 1989 s. 18)

I tideräkningens brytningspunkt har man levt i en övergångsperiod då man har begrundat det gångna och förutsett det kommande. Förr i tiden ansåg man att nyåret var farligt men samtidigt viktigt för det kommande året. Onda krafter var i farten och hotade hela världsskapelsens välmående. Nyårsskiftningen var ett ypperligt tillfälle för att tolka spådomar och förutse framtiden. (Karjalainen et al. 1989 s. 20) Jag kommer att förklara närmare i kommande stycken hur människorna tänkte och upplevde nyåret.

I bondesamhället hade nyårshelgen spelat en viktig roll därigenom att den gav möjligheter till förutsägelser om det stundande nya året, och även till att påverka framtiden. Ett nöje också hos de borgerliga var att stöpa nyårslyckor eller hålla äggvita i kokande vatten för att sedan tyda vad figurerna kunde varsla om framtiden. I allmogetraditionen dominerade förr olika tecken som kunde ge kunskap om framtiden. T.ex. den som steg upp tidigt på

nyårsmorgonen skulle komma att vara morgonpigga resten av året. Ogifta unga damer skulle bege sig ut i natten, och niga tre gånger för nymånen, eller på måfå slå upp en sida i bibeln eller en psalmbok, och sedan kunna dra slutsatser om sin framtid. (Swahn 2007 s. 98)

Spådomskonster var brukligt bland nyårstydor. Det sades att man inte får spinna på nyårsdagen för då blir fåren sjuka på sommaren. Sådana regler bygger på den uppfattningen att de tillgångar som står till buds var begränsade, d.v.s. mängden av lycka var konstant men lyckan kunde fördelas på olika sätt. Man satte saltkorn i fönstret, ett för varje familjemedlem, och den vars saltkorn smälte skulle dö under året. Olika föremål placerades under koppar och blandades om. Lyftes en kopp upp med en nyckel betydde det att man under året skulle grunda ett eget hem. En slant under koppen betydde mera pengar i fickan. Man slog upp ett stycke ur psalmboken eller bibeln och stycket gav ett antydande om vad som kommer att hända. Ljus, lanttärnor och lyktor tändes i fönstren och ute på gården liksom på julaftonen. Illuminationen var ett tecken på fest men också på välstånd. (Bergman 1995 s. 29)

Allt man gjorde under nyåret ansågs påverka det kommande och naturfenomen betraktades noga för dessa kunde ge upplysningar om det kommande året. Om man var trött på nyårsaftonen så förblev man trött hela året. Intressanta för människorna var också de tydor som kunde berätta om giftermål eller döden. Efter nyårsbastun, om man kastade bastukvasten i luften och handtaget pekade mot gravgården då den landade på marken, då betydde det död, och om den pekade mot kyrkan så blev det bröllop. En jungfru kunde gå och ställa sig vid dörren till svinstian och fråga om det var giftermål i antågande. Om hon fick ett grymtande till svar så var det klara tecken. Många av dessa tydor var naturrelaterade och fungerade endast på landsbygden, och ursprunget torde vara förkristligt. Andra traditioner såsom nyårslyckor fungerade även bra i städerna, och de lever fortfarande kvar även om de inte längre är så vanliga. (Karjalainen et al. 1989 s. 20)

Industrialismens ankomst förändrade inte bara traditionerna på landsbygden utan förde med sig nya världsliga tankesätt och normer, vilket igen orsakade nya syner på tiden och hur tiden förbrukades och fördrevs. På landsbygden levde man på naturens och årstidernas villkor. Arbetstid och fritid skildes inte åt utan arbetet pågick i passliga etapper under dagen och man vilade sig emellanåt. Soluppgången och solnedgången reglerade den dagliga rytmen. Fester och bemärkelsedagar blev viktiga mil punkter under året, och de präglades av antingen kyrkoåret eller jordbruket. Hela byar kunde samlas för att fira och festens gång var den samma oavsett vem man firade. (Karjalainen et al. 1989 s. 11)

Nyåret var en del av julperioden långt in på 1900-talet, och nyårsaftonen var en upprepning av julaftonen. Anne Bergman skriver i *Skogsbruket*:
”Nyårsaftonen var en upprepning av julaftonen, man åt samma mat som på julafton, utklädda tiggande figurer uppenbarade sig kring nyår liksom kring jul, och förklädda personer kunde komma med en nyårsklapp eller kasta in något skämtsamt, precis som vid julen.” (Bergman 1995 s. 29) Bergman säger att julperioden har tidsmässigt förflyttats bakåt med många nya traditioner som tillkommit under 1900-talet som adventsfirandet, Lucia, glögg- och firmafester. Julperioden börjar redan med lilla jul den första advent medan man på 1800-talet började julfirandet först den 24 december. Detta har lett till att nyåret inte längre anses som en del av julperioden utan julen och nyåret har blivit två helt olikartade fester. (Bergman 1995 s. 29)

På nyåret åt allmogen än en gång av den goda julmaten och det gjorde även många borgerliga familjer ända långt in på 1900-talet. Fenomenet att vaka in tolvslaget har troligtvis fått sin början med att ungdomarna samlades vid kyrkan och mer eller mindre med tillstånd ringde i kyrkklockorna och stojandes ringde in det nya året. Männen i husen sköt bösskott från trappan för att skrämma bort onda andar vid tolvslaget och detta anses vara ett förstadium till dagens bomber och raketer. Den organiserade klockringningen på nyårsnatten blev vanlig först efter första världskriget. (Swahn 2007 s. 96)

1800-talets skiftning till det nya århundradet i städerna firades under mera seriösa förhållanden och på offentliga platser som var synliga för allmänheten. Den religiöst präglade offentliga nyårsmottagningen på städernas torg och i kyrkorna fick sin början. Folkgrupper samlades för att ringa in det nya året vid midnatt och tillsammans sjöng man ” Vår Gud är oss en väldig borg”. I kyrkorna ordnades midnattsmässor. På de senare årtiondena infördes mer profant program, t.ex. borgmästarens hälsning. På 1980-talet har festligheterna mer ändrats till en sammankomst där befolkningens seniorer och hängivenhet samt värdighet har bytts ut mot ungdomlig festivalstämning. (Karjalainen et al. 1989 s. 26)

I Centraleuropa har frodigt ätande och festande också tillhört nyårstraditionerna och det ansågs att ymnigt festande förfriskade sinnet och tillförde rikedom till det kommande året. Karnevaler ordnades kring nyåret och man tror att det rikliga festandet kommit till städerna i Finland på 1800-talet från Centraleuropa. (Karjalainen et al. 1989 s. 24) Nyårsaftonen, eller Silvester, är fortfarande en viktig festlighet speciellt för de vuxna i Centraleuropa. Då festar man med buller och bång för att hålla de onda andarna borta. Årets sista dag, Silvester, har fått sitt namn efter en romsk biskop, Sylvester, som dog år 355. (Aalto 1999 s. 20)

Redan på 1800-talet i Sverige ordnades Sylvesterbaler på nyårsafton bland ståndspersoner på landsbygden och borgarna i städerna, samt hövliga tidsenliga visiter ordnades på nyårsdagen. På 1700-talet var seden sådan, att ju finare visit man avlade desto tidigare skulle den äga rum. Kungen gav nyårsaudiens i ottan, men den avskaffades senare. (Swahn 2007 s. 96)

De officiella visiterna som tidigare var väldigt populära på nyårsdagen i Finland fick ge vika i slutet av 1800-talet och att skicka kort blev allt populärare. Under de första årtiondena av Finlands självständighet blev det igen vanligt att högt uppsatta tjänstemän ordnade mottagningar för sina anställda. Den mest synliga och uppseendeväckande blev presidentens bal. (Karjalainen et al. 1989 s. 27–28)

Fr.o.m. 1800-talets slut kom seden att skicka nyårshälsningar på samma sätt som julhälsningar från Centraleuropa. Sedens ursprung kom från Asien där kineser och japaner ville komma ihåg vänner och släkt med små gratulationshälsningar. Numera hos oss, är hälsningarna kombinerade i samma kort. I Ryssland är det vanligt att skicka nyårshälsningar likasom i U.S.A. där "Seasons Greetings" korten får stå för hela jul-och nyårsperioden som en religionsneutral hälsning som passar alla. I många kulturer firas inte jul alls men nyårshälsningar skickas fortfarande. (Karjalainen et al. 1989 s. 28–29)

4.2 Nyåret – Förändrade seder

Redan på 1800-talet uppkom nya urbana festdagar som inte hade något att göra med bondesamhället eller jordbruksåret. Men de höjde nationalistiska tankar om fosterlandet, värnade om familjen eller internationaliteten. En del av de gamla festligheterna som inte försvann, miste sin betydelse eller fick nya former. (Karjalainen et al. 1989 s. 13) De kalendariska festerna utvecklades på två olika sätt, dels inom familjen, dels i det offentliga. Festerna förändrades så att de anpassades till att firas i hemmen och med familjen. Hemmets och familjens upplyftande gav festerna en ny ideologisk betydelse. Familjen i storstäderna var inte längre endast en arbetande enhet där allas deltagande behövdes för att klara vardagen och ekonomin som på landsbygden. Den urbana familjen var mer av en konsumtionsenhet men samhörighet gick inte att bygga upp på endast konsumtion. För det behövdes också känslomässiga band. På 1800-talet i de borgerliga familjerna vädjade man till känslor och på tillhörighet just under helgdagarna. Speciellt julen fick en familjecentrerad prägel och blev snabbt en av årets viktigaste fester. Familjens och hemmets betydelse sattes i fokus. Den andra integrationsformen för de årliga kalendariska festerna var kommersialiseringen. Hela den moderna stadskulturen föddes ur ekonomiska reformer och den monetära ekonomin byggde på kommersialism, så det är klart att denna faktor bidrog också till de årliga kalendariska festerna. I den urbana stadskulturen florerar sådana

feststeder som samtidigt är både officiella och publika, och samtidigt kommersiella och familjecentrerade. Samma festlighet har oftast två sidor, nämligen den privata i hemmet och den offentliga. Nuförtiden på nyårsaftonen stöper man nyårslyckor i hemmet eller ordnar middagar samtidigt som borgmästaren håller tal på torget och staden bjuder på magnifika raketuppskjutningar. I många finska hem spenderas nyårsdagen i lugn takt med hela familjen samlade i soffan då presidentens tal visas och många fina internationella konserter samt sportevenemang upptar TV-rutan. I dagens läge är det samling på städernas torg, barrundor, baler och hemmafester som gäller under nyårsafton med bomber och raketer, fina och påkostade måltider och bubblande vin eller champagne. (Karjalainen et al. 1989 s. 24–26 jfr Swahn 2000 s. 12 jfr Aalto 1999 s. 24)

I de nordiska länderna har man traditionellt tjuvstartat firandet av högtiderna redan kvällen innan. Aftonen har inte i sig självt varit en högtid men har i dags dato blivit en sådan. Vi kan se detta i flera högtider såsom julafton, nyårsafton, valborgsmässoafton samt midsommarafton, och självaste högtiden har blivit en vilodag. (Aalto 1999 s. 19)

Nyårsfirandet i hemmet bland släkt och vänner förflyter på i liknande anda som valborgsmässoaftonen och midsommaraftonen med traditioner och typiska mat- och dryckesvanor för festen. (Karjalainen et al. 1989 s. 26) Skillnader och likheter gällande det privata och offentliga firandet kan också ses när vi firar andra fester.

Till det privata och det offentliga firandet under valborgsfirandet hör TV- och radiosändningar från universitetsstäderna där studenterna sjunger in våren, majvippor och serpentiner hör till rekvisitan liksom ballonger som bland annat säljs på städernas torg. Fester ordnas både i hemmen och i den offentliga miljön där mjöd och struvor är populär bespisning. Valborgsmässoafton ansågs främst i slutet av 1800-talet och till början av 1900-talet som studenternas festyra men anammades så småningom av allmänheten. Restaurangerna, lokaler och städernas torg fylls av folk på

valborgsmässoaftonen men det är inte alla som deltar i festyran, och många firar istället första maj som arbetarnas dag och deltar möjligen i parader eller samlas för lunch för att välkomna våren med olika aktiviteter. (Swahn 2000 s. 44 jfr Karjalainen et al. 1989 s. 117, 118, 127)

Det offentliga midsommarfirandet kan ses kring midsommarbrasor, midsommarstången eller den finska flaggan, och olika evenemang såsom festivaler, popkonserter, marknader, hembygdsfester och danstillställningar förekommer både på landsorten och i städernas randområden kring midsommareldar. (Swahn 2000 s. 56) Om det privata midsommarfirandet skriver Jan-Öjvind Swahn följande:

Midsommar är, tillsammans med jul och nyår, en helg som man på något sätt måste ta ställning till. Ska man fira midsommar, och i så fall på vilket sätt? En riktig midsommar firas på landet, med bastubad och tillsammans med glada vänner. Sill, färskpotatis, grillat kött, grillkorv, halstrad fisk, nyskördade grönsaker och jordgubbar tillsammans med goda drycker hör till den allmänt förekommande midsommarmenyn. (Swahn 2000 s. 56)

Som jag redan nämnde ovan har nyåret, första maj och midsommar fått en privat och offentlig sida och många gemensamma drag som specifika traditioner, koncentration på aftonen med festyra och självaste högtiden flyter på i lugnare mak.

Helgtraditionerna under året behöver ha sina särdrag. Detta gäller såväl mat som ceremonier och rekvisita, för att helgen ska kunna markera sin ställning i årscykeln. I Finland finns dock ingen mat som skulle uppfattas som typisk för nyåret, förutom champagnen (Swahn 2000 s. 15).

Personligen håller jag inte med Swahn i denna punkt. I årtionden har jag kunnat se hur familjer i min bekantskapskrets laddar upp med knackkorvar, köttbullar, lax, potatissallad och chips samt andra modernare delikatesser och plockmat enligt familjens preferenser och ålder på familjemedlemmarna eller beroende på hur nyårsafton planerats. Barnen och ungdomarna föredrar ofta

lite enklare menyer, och de vuxna tidsenliga specialiteter. Vid nyårsmiddagar väljer man gärna lyxigare varianter för tre rätters middagar som t.ex. filé, hummer och dylikt med passande drycker. Matbutikernas reklamer på både TV och i tidningarna några dagar före nyår understöder detta. Tyvärr kunde jag inte få tag på TV- kanalernas mat reklam för perioden 28-31.12 eftersom varken MTV 3 eller Nelonen har lov att vidarebefordra reklam, och varken Kesko eller Osuuskauppa svarade på mina kontaktförsök. Men reklamblad med specialerbjudanden angående knackkorvar, potatissallad, chips och exklusivare produkter, liknande som K-Citymarkets reklam i tidningen *Ilkka* och andra elektroniska tidningar för samma period och under olika år, går relativt enkelt att finna på nätet.

(<https://www.epages.dk/ilkkaonline/248/html5/1/>)¹

I *Suuri Perinnekirja* har författarna likartade uppfattningar som jag om nyårsaftonens mat och dryck vilket skiljer sig från Swahns åsikt om nyårstraditioner i matväg i Finland. ”Barnfamiljernas och ungdomarnas favoritmat är knackkorvar, potatissallad och chips: efter julens traditionella maträtter hän ger man sig åt modernare tilltugg. Somliga provar på mer intressanta rätter än de tidigare nämnda” (Aalto 1999 s. 20–21).²

Enligt Jan-Öjvind Swahn kan dagens nyårsfirande dåligt jämföras med den förindustriella allmogekulturen som i så hög grad färgat julens mat och drycker, lekar och nöjen. (Swahn 2007 s. 96) Och visserligen är det förståeligt, då tiderna ändras. Nuförtiden avlägger många nyårslöften vilket är en tradition som kommit hit från kontinenten relativt nyligen. Det kommande året får människorna att fundera på det egna livet, tidens gång och sig själv samt de egna förhoppningarna på framtiden. Därför gör människor nyårslöften för att förbättra något i sina liv och förändra sådant de själva kan påverka. Ett roligt sätt är att skriva sig själv ett brev i slutet av varje år och läsa

¹ <https://www.yumpu.com/fi/document/view/23743544/51-31-k-supermarket>, http://view.sokjulkaisut.fi/public_files/users/assa/publications/f1e776eb60f008c43aa3ce20c5ec24cd/document.pdf <http://view.24mags.com/mobilev/5028079d9465573a43eb99080a19d956#/page=20>

² Det ursprungliga citatet: ”*Lapsiperheiden ja nuorten suosikkiruokaa ovat nakit, perunasalaatti ja perunalastut: joulun perinneruokien jälkeen heittäytytään nykyaikaisempiin naposteluruokiin. Jotkut kokeilevat jännittävämpiäkin ruokia kuin edellä mainitut*”.

det i början av det nya. Då får man se hur saker och ting förändrats och om de egna önskemålen gått i uppfyllelse. Skiftet till ett nytt århundrade eller årtusende är också väldigt speciellt. Det får också många sekter med sina apokalyptiska förutsägelser i farten. Årsskiftet har alltid förknippats med magi och många lägger sin tillit på att lyckas just då. (Aalto 1999 s. 26)

Nyårsvakan kom för att stanna i det svenska familjelivet 1924 då Sveriges radio började sända sina högtidliga och seriösa nyårsprogram, och samma fenomen blev också populärt i Finland. Med televisionens intågande kom också mer underhållande program. (Swahn 2007 s. 98 jfr Aalto 1999 s. 24)

Nyårlyckorna är också fortfarande populära även om de alltid varit mer av en underhållningsform än något man tagit på allvar. Att stöpa nyårslyckor härstammar sig till antikens Grekland där man spått framtiden redan årtusenden i gjutna föremål. (Karjalainen et al. 1989 s. 21)

Den tidigaste skriften jag har hittat om att stöpa nyårslyckor i tenn i Finland är från 1705 och Vöråtrakten. Gabriel Nikander hävdar i *Budkavlen* att seden var ny och kan spåras till Stockholm därifrån den kom till Finland med resande unga män. Tenn och bly var dyrt den tiden men soldaterna hade tillgång till materialen både i sin utrustning och i gevärskulorna varav Nikander gärna associerar till en soldatsed. (Nikander 1938 s. 43)

Redan i slutet av 1700-talet var det brukligt att stöpa nyårslyckor i herrgårdarna och seden spred sig småningom också bland allmogen. Det tog lite längre tid för seden att spridas från västra Finland till de östra delarna av landet, och att stöpa nyårslyckor blev vanlig där först på 1900-talet. (Aalto 1999 s. 21)

En gammal och underhållande tradition har nu kommit till en brytpunkt i Finland. Säkerhets- och kemikalieverket TUKES meddelade i december 2017 att EU klassar bly som farligt och förbjuder försäljningen av tenn eftersom nyårslyckorna innehåller höga halter av bly. Från och med 2018 är det

förbjudet att sälja tenn till nyårlyckorna p.g.a. hälsoskäl. Som alternativ till de hästskoformade tennföremålen föreslås bl.a. bivax. (*Aamulehti* 27.12.2017)

Jag upptäckte att mina källor om seder, traditioner och historia som handlar om nyåret är till stor del samstämmiga. Även om en av författarna till böckerna, Jan-Öjvind Swahn är svensk, och skriver mest om Sverige, har sederna och trosföreställningarna varit, och är fortfarande, i hög grad lika i både Sverige och Finland. Finlands och Sveriges gemensamma historia kan möjligtvis vara en orsak till detta, men det är inget jag tänker undersöka närmare utan nöjer mig med att konstatera att jag stötte på detta fenomen under arbetets gång.

5 Teori: rit och ritual – övergångsriter

För att få en teoretisk plattform för min avhandling valde jag att tolka nyåret som en övergångsrit även om nyåret också är en kalendarisk rit. Jag kommer därför att diskutera båda synpunkterna, d.v.s. nyåret som övergångsrit och som en kalendarisk rit. För att bättre förstå övergångsriterna bör uttrycken rit och ritualer förtydligas. Linda Annunen skriver i sin doktorsavhandling *Med fötterna på marken och huvudet i himlen* (2017) om Ronald Grimes tolkningar av rit och ritual, att ordet rit hänvisar främst till specifika ageranden som sker i en konkret omgivning och tid, och är en del av större helheter. Ritual är en generell helhet som riter är en del av. Ritual är något som förekommer i formella definitioner och karaktäriseringar, medan riter är det mänskliga agerandet. (Annunen 2017 s. 73)

Ofta förknippas ritualer med något religiöst, men också profana fester och kalendariska fester utöver de kyrkliga högtiderna innehåller riter och ritualer. Annunen reflekterar över tanken att studera ritualer som ett vetenskapligt värdefullt fenomen i sig, åtskilt från religion, kultur eller samhället. Hon tillägger att forskaren Catherine Bell konstaterar att teoretiker så som Victor Turner, Clifford Geertz, Edmund Leach och Marshall Sahlins har forskat om

ritualer ur en tvärvetenskaplig utgångspunkt och således skapat grunden för ett nytt forskningsområde. (Annunen 2017 s. 76).

I den Etnologiska skriftserien *ETN: Rit* (2008), skriver författarna Lynn Åkesson, Karin Salomonsson och Charlotte Hagström hur livscykelns ritualer har gjort en återkomst på den kulturella arenan i Sverige. Även om riterna kring dop eller namngivningsceremonierna, bröllopen och begravningarna är färgade av religiösa faktorer har dessa livscykelnsritualer blivit mer och mer personifierade och deras huvudsakliga syfte är att bidra till en gemenskap bland deltagarna. Författarna tar upp olika delmoment som binder samman alla tre livscykelnsritualer och skriver att ett gemensamt rituellt språk gör handlingen begriplig för dem som deltar i ritualen. Det rituella språket består inte endast av ord utan också färger, dofter, traditioner, musik samt texter. Om sättet att utföra en ritual skiljer sig alldeles för mycket från gång till gång så riskerar ritualen att inte uppfattas som en sådan. (Hagström red. 2008 s. 10–120)

Författarna i *ETN: Rit* berättar hur valet av symboler och rekvisita inte nödvändigtvis längre har en sakral innebörd utan snarare symboliserar individualitet. Man väljer riter efter egen preferens och färgar dem med personliga inslag. Författarna presenterar Catherine Bells ritualparadigm och säger att ritualer är, enligt Bell, inte endast lokala och knutna till en närbelägen geografisk plats utan någonting man kan ha gemensamt med okända människor runtomkring i världen och ändå känna samhörighet genom ritualen. De rituella handlingarna som upprätthölls tidigare för att förstärka lokalsamhällets maktförhållanden och värderingar har fått mindre betydelse för individen. ”En välfungerande ritual var tidigare en rit som utfördes på rätt sätt. Nu krävs istället en ”feel-good-effekt” och en upplevelse av något utöver det vanliga” (Hagström red. 2008 s. 117). De framhäver vidare Bells tankar om att de kyrkliga riterna ofta uppfattas som stumma och opersonliga i dagens västerländska samhälle. Av denna orsak är riterna föränderliga och måste också anpassas för att leva vidare, också inom kyrkan. Oron för att riten ska verka tråkig för deltagarna kan skapa en stor upplevelsestress för arrangören. Nuförtiden räcker det inte med att riten utförs på ett rätt sätt eller så som

man alltid gjort. För att riterna ska skapa en mening och vara funktionella ska de vara sammanhållande, emotionella och innehålla individualitet och tradition, någonting utöver vardagen och det som vi uppfattar som vår normala tillvaro. (Hagström red. 2008 s. 10–120)

Enligt Lauri Honko kan riter klassificeras i tre huvudkategorier: övergångsriter, kalendariska riter, och krisriter. (Honko 1976 s. 74) Krisriterna är oförutsedda och individ- och/eller grupporienterade och utgörs av tillfälliga ritualer vid oväntade krissituationer som vänder upp och ner på den normala världsordningen och orsakar känslan av hot, ängslan samt osäkerhet. Dessa riter är icke upprepande då de upplevs som unika händelser. Som krisriter kan bl.a. nämnas magiska riter i förebyggande syfte där en trollformel uttalas för att förhindra torka eller dålig skörd, att bota en sjukdom eller hejda en eldsvåda. (Honko 1976 s. 77)

En kalendarisk rit är en regelbunden, återkommande rit, organiserat av samhället och är en vändpunkt för de socioekonomiska säsongerna, ofta lagt till en början eller ett slut. Dessa riter skapar rytmen för socialt liv och är grupporienterade, kan upprepas men är också nyskapande om man tar nyåret som exempel. (Honko 1976 s. 77) Honko ger en utmärkt definition av nyåret som en kalendarisk rit i *Fataburen*:

Nyårsritualen och kaosperioden förenad med den är ett klassiskt exempel, då omkastandet av roller, fördelning av lycka på olika aktivitetsområden [...] inom reglerna för "begränsad välfärd" (limited good) och genom omentagning, regleringen av social kontakt, processioner med masker, och användningen och fördelningen av överflöd i själva verket vänder upp och ned på den gamla världsordningen och skapar en ny. (Honko 1976 s. 76)

I kapitel 4 beskrev jag hur nyåret förr upplevdes som något farligt då onda krafter var i farten, och mängden lycka var begränsad. Samtidigt var något nytt på kommande som man med spänning och förväntansfullt såg framemot.

I dagens industrialiserade samhälle reflekterar man inte på samma sätt över det mytomspunna och farliga men övergången från det gamla och gångna mot ett nytt och förhoppningsvis bättre år, kvarstår.

Vad är då en övergångsrit? Nils-Arvid Bringéus skriver i boken *Årets festdagar* att "Årets och livets märkestillfällen utgör *rites des passages*, övergångsriter. Det i och för sig omärkliga årsskiftet fyller vi med ett innehåll av både materiell och symbolisk art som markerar övergång till det nya året" (Bringéus 1999 s. 9). Uttrycket "rites des passages" myntades av Arnold van Gennep redan 1909 i hans bok *Les rites des passages* men översattes till engelska först 1960, och då med namnet *Rites of passage*. Uttrycket översattes till övergångsriter på svenska av olika forskare. Kortfattat betyder det att vi förflyttar oss från ett socialt tillstånd till ett annat, och detta kan enklast förklaras med några exempel som dop – från odöpt till döpt, bröllop – från ogift till gift, och begravning – från levande till död, och jag berättar i stycket nedan närmare hur detta kan förklaras. Dessa exempel är bara några av en mångfald av övergångsriter som Arnold van Gennep skriver om, och dessutom delar van Gennep upp övergångsriterna i tre underkategorier som han kallar separationsriter (preliminala riter), transitionsriter (liminala riter) och inkorporerande riter (postliminala riter). Enligt van Gennep innehåller alla övergångsriter ovan nämnda underkategorier, men i olik omfattning. För en del övergångsriter kan en underkategori ha mindre betydelse och vara mindre utarbetad i detalj än en annan. (van Gennep 1960 s. 10–11)

Övergångsriterna definieras av Honko som en traditionell ritual, organiserad av samhället som flyttar en individ från en status till en annan. Honko använder sig av van Genneps indelning av övergångsriterna i de tre underkategorierna nämnda i stycket ovan, separationsriter, transitionsriter och inkorporerande riter (initiationsriter enl. Honko). (Honko 1976 s. 74) En separationsrit är sådan, då en person separeras från sin tidigare sociala ställning, och transitionsriterna kan förklaras som tillståndet då personen väntar på att förflyttas till den nya fasen och förbereder sig inför sin nya roll. Initiationsriter kallas den fas då personen antar den nya rollen i samhället.

(Honko 1976 s. 75) Bröllop är ett bra exempel på en övergångsrit som innehåller alla tre underkategorier. Med separationsriter tar man avstånd till det gångna som singel och ogift och deltar möjligtvis i sin möhippa eller svensexå för att med en fest markera en statusförändring. Under tiden som personen väntar på vigseln, förbereder sig hen inför det kommande och den nya rollen i samhället. Dessa riter kallas för transitionsriter och då antar personen en temporär och förmedlande roll. Vigseln och den nya rollen som gift är exempel på initiationsriter då personen fått en ny status i samhället. Honko skriver dessutom att tre kriterier kan tillämpas på övergångsriter:

För det första kan de betraktas som huvudsakligen individorienterade, då förändringen som äger rum i en individs situation står för den inledande impulsen. För det andra upprepas de icke, eftersom en individ upplever dem endast en gång i sitt liv. För det tredje är de förutsedda, ty det är möjligt att förbereda sig för deras aktualisering i förväg. (Honko 1976 s. 76)

Den brittiske antropologen Edmund Leach diskuterar riternas betydelse i individens livsspänn ur ett tidsperspektiv. Han förklarar att övergångsriter markerar individens sociala utveckling och kalendariska riter markerar avbrott i vardagen och tillsammans "skapar de tid". Människan upplever tid, men inte med sina sinnen, eftersom man inte kan röra tid, se tid, lukta på tid, smaka eller höra tid. Tid är en uppfattning som fastslagits av människan, inte en verklig och konkret handling av naturen. Leach förklarar att människans uppfattning av tid kan delas i tre grupper: 1. Repetition – något som börjar och tar slut, om och om igen. 2. Åldrande – allt levande föds, blir gammalt och dör. 3. Uppfattningen av hastigheten om hur tiden rör sig – allt biologiskt växer och reparerar sig snabbare i början av livsspannet för att sakta ner i slutskedet. (Leach 1961 s. 132–133) Leach förklarar att de kalendariska riterna och övergångsriterna är viktiga för människan för att de skapar ett avbrott i vardagen och därför bidrar med en uppfattning om tid eftersom de skapar rytmen för ett socialt liv. Han säger att intervallen mellan två på varandra följande högtider av samma typ är en period, d.v.s.

en vecka eller ett år. Utan dessa högtider skulle det inte finnas några perioder som vi kunde kalla vecka eller år och all ordning skulle försvinna från det sociala livet. ”Vi talar om att mäta tiden, som om tiden vore en konkret sak som väntar på att bli mätt, men faktum är att vi skapar tid genom att skapa intervaller i det sociala livet” (Leach 1961 s. 135).

Jag har valt att analysera nyåret och Gängets nyårsfirande på två sätt; nyåret som en kalendarisk rit och Gängets nyårsfirande som en övergångsrit. Van Genneps underkategorier separationsriter (preliminala riter), transitionsriter (liminala riter) och inkorporerande riter (postliminala riter) anpassar sig väl på den tredelade analysen av nyårsfesten i kapitel 6; före festen, under festen och efter festen, och detta behandlar jag i kapitel 7.

6 Nyåret med Gänget

Detta kapitel är delat i de tre delarna; före festen, under festen och efter festen för att tydligare kunna analyseras enligt övergångsritens tre underkategorier; preliminal tid, liminal tid och postliminal tid som jag behandlat i kapitel 5. Analysen går jag närmare in på i kapitel 7.

6.1 Före festen

Planering och förberedelser

Under den första nyårsfesten 1966 utformades modellen för hur nyårsfesten skulle förlöpa. Medlemmarna var överens om hur festen i det stora hela skulle se ut. Herrarna skulle bära frack och damerna långklänning. Musiken var mycket viktig på grund av deras gemensamma historia i körverksamheten vid

Åbo Akademi, speciellt musik i form av stämsång och arrangerade snapsvisor samt andra visor.

De stora akademiska festerna såsom års- och nationsfesterna följer strikta och högtidliga moment vilka högst troligt har satt sin prägel på hur Gängets nyårsfest formades. På en årsfest och nationsfest följer man noggrant utformade protokoll med högtidsklädsel och etikettsregler. Vasa nation och Åbo nation vid Helsingfors universitet förklarar på sina hemsidor hur en sådan fest går till och vad som förväntas av deltagarna.

(<http://www.abonation.fi/fester/>, <http://vasa.nation.fi/verksamhet-2/fester/vett-och-etikett>)

En sitz är en mer informell variant av års- och nationsfesterna men har också tydliga ramar och protokoll på hur och när man sjunger och äter. Sitzen kan möjligtvis också ha bidragit med de mer informella dragen i Gängets fester. Vid en års- och nationsfest klär sig herrarna alltid i frack, men kostym är också acceptabelt nuförtiden. Smoking är inte ett alternativ på dessa fester.

Damerna bär långklänning som når till anklarna och axlarna ska vara täckta medan de högtidliga festligheterna pågår och under middagen. Gästerna ska söka upp sin bordspartner innan det är dags att förflytta sig till banketten och de ska gå in tillsammans. Kavaljerens bordsdam sitter på hans högra sida och det hör till vett och etikett att kavaljeren uppmärksammar sin bordsdam med att hjälpa henne med stolen då hon stiger upp eller sätter sig. Det hör också till god sed att upprätthålla samtalet med sitt bordssällskap, men då tal eller annat program hålls samt då sångledaren har ordet är man tyst och visar respekt och tar en paus i ätandet. (<http://vasa.nation.fi/verksamhet-2/fester/vett-och-etikett>)

Under de första åren av Gängets fester ordnades maten och dryckerna i form av ett knytkalas eftersom medlemmarna var studerande med låga inkomster. Senare kom man överens om att värdparet skulle inhandla all mat och dryck och i efterhand debitera medlemmarna med ett bankgiro och detta system används än i dag.

Planeringen av nyårsfesten sätts vanligtvis igång några månader före festen. Värdinnan funderar ut en meny som inte ska uppta all hennes tid i köket, utan kan förberedas i god tid. Maten planeras länge och väl, och ofta tillagas rätterna på prov för att se om de är snabblagade och goda. Tillsammans funderar värdparet sedan ut ett tema för festen och planerar ett inbjudningskort som kan knytas till temat. Planeringen och förberedelserna uppfattas av flera i gänget som någonting arbetsamt, men samtidigt oerhört roligt.

K: Det tar flera dagar i förväg att förbereda och ställa i ordning, laga maten och frysa in den. Så tar det ändå en dag att städa efteråt. Det är ganska jobbigt och vi märker ju nu folk börjar bli lite sådär att ska vi slopa en fest...så att det blir bara två, och det börjar lite luta åt det. Sen är det där svåra att vilken ska vi slopa? Vårdberget kan inte slopas...

M: ...Nej! Och nyårssafton kan inte heller slopas... Och med sommarfesten så ska den slopas, men man ska ju ändå träffas under sommaren så det blir ändå fest...Det är så svårt det där.

K: ...Sen när man har bestämt att man ska ha den så tycker man att det är väldigt roligt, sen. (Par 5. IF 2003/90)

Alla paren är mycket glada över att nyårsfesten och de andra festerna ordnas turvis. Det finns inget direkt system för vem som ska hålla följande fest, utan den som vill ordna nästa fest meddelar det under festens gång. Ibland blir det en ordentlig rusning och fester bokas flera år framöver. Jag behandlar detta mer ingående i nästa kapitel "Under festen". På 1980-talet ordnades nyårsfesten på trettondagen åtminstone under fem år eftersom en del par ville fira nyår med sina barn och skapa gemensamma traditioner inom familjen.

K: Egentligen är det såhär. Tar man den riktigt långa processen så sätter man igång då man konstaterat att nu är det nog vår tur att ha respektive fest. Så stiger du upp på nån fest och meddelar att då och då är ni välkomna på fest. Så börjar man lite...men det är ju som vilket annat jobb som helst. Det där undermedvetna som händer. Men nog är det ungefär två

månader före, vare sig det är nyårsfest eller trettondag. De tar sådär två månader medveten planering.

M: Man vill ju ha ut inbjudan sådär lagom tidigt så att folk vet när det blir. Folk har ju sina egna historier.

K: Nuförtiden är det ju inte så, då de flesta har barnen utflugna.

M: Tidigare försökte vi ju ibland ha det här med trettodagen, så att man fick fira nyår med barnen och familjen. Det här med trettodagen har inte riktigt tagit sig... (Par 2. IF 2003/86–87)

Förflyttningen av nyårsfesten till trettodagen nämner alla paren i någon mån. Det verkar som om alla kommer bra ihåg orsaken till förflyttningen, det vill säga en önskan att fira nyåret tillsammans med barnen, och alla berättar lite olika om dessa år. Par 4 berättar om trettodagen så här:

K: [...] Jag vet att våra barn, de tyckte och tycker ännu att det var fantastiskt med Gänget som kom. De fick ju inte vara hemma för det var barnfritt, men de fick vara med på sommarfesterna och det tyckte de var speciellt, med vårt gäng som samlas och har en fin samvaro...inget rullateri och sånt.

M: På tal om barnfritt så kommer jag att tänka på en sån sak som att vi har haft en och annan trettondagsfest...och då var en av orsakerna att det fanns några föräldrar som inte ville lämna barnen på nyår nästan vind för våg, utan de tyckte att de skulle vara med barnen och då flyttade vi vår nyårsfest till trettodagen. Men det var inte många gånger.

K: Nä, men nog kan det ha varit en tre, fyra år.

M: Men orsaken var ju att de ville vara med barnen. Inte det att de inte vågade lämna dem ensamma. (Par 4. IF 2003/89)

Par 1 tar fram ett annat perspektiv då de minns trettondagsfesterna och poängterar problemet med att få barnvakt till nyår.

K: Det blev bara så mycket mer praktiskt då vi inte kunde ha nyårsfest, då barnen var i den åldern att man ogärna lämnade dem ensamma hemma på nyåret. Då firade vi nyår med barnen och med Gänget på trettodagen. Under x antal år.

M: Jag tror att det var så att vi var hemma och hade [ett annat par från Gänget] och vi med barnen, för då hade vi ingenstans att lämna barnen. De här gamla borgarna hade typiska traditioner och just sina kottier till nyår (syftar till sina egna föräldrar med ett skratt). Men till trettondagen var ofta föräldrar och svärföräldrar lediga. Då var det större chans att få barnvakter till trettondagen än till nyåret. Det är åtminstone en förklaring.

K: Det var åtminstone sex år som vi firat trettondag. (Par 1. IF 2003/85)

I början av Gängets nyårsfester följdes givna mönster, men för medlemmarna ett bekvämt och överenskommet program. Herrarna skulle ha frack och damerna långklänning. Det var välkomstdrink med tilltugg, middag, samtal, kaffe och konjak samt sång och dans, och vid midnatt skålades det i champagne. Som jag redan nämnt på sidan 21 så har Gängets fester många drag från de stora akademiska festerna och ett av paren sammanfattar hela festens gång på följande sätt:

M: Hela festen börjar vid sju, halv åtta tiden.

K: Sen beror det på värdparet hur länge de låter oss vimsa omkring med cocktailen. Förrän vi sätter oss vid bordet är klockan vanligen åtta.

M: När vi har fest hos oss så kan jag berätta att vi aktivt försöker ha så lång cocktail som möjligt, för att ha trivsel. Och sen när du sitter vid bordet har du tre att prata med.

K: Mera fastlåst...

M: I början så är det på nykter fot, så känner du igen de flesta och du kan gå omkring och prata så där. Om man tycker att det är roligt att träffas och så... så umgås vi en timme som så.

K: Därför blir det så sent innan vi stiger upp från bordet. Närmare halv tolv. (Par 1. IF 2003/85)

För ca 20 år sedan kände medlemmarna i Gänget att festerna började bli slentrianmässiga. Varje nyårsfest hade samma mönster, och då dansen uteblev tyckte många att det var på tiden att hitta på något nytt. Även om

alla tyckte det var trevligt att umgås, och fann det välbekanta mönstret tryggt och bekvämt, så fanns det ingen variation. Värdepåren började hitta på olika teman och program för nyårsfesten – till en del förtjusning och andras förargelse. Teman som ordnats har varit bl.a. film, opera, den viktorianska tiden, EU-inspirerat ministerrådsmöte och hattfest då alla skulle bära en hatt.

K: Nuförtiden vill vi ha nån slags tema. Så att det inte börjar bli en slentrian med förrätt, varmrätt och efterrätt. Kaffe och konjak. De började bli så lika...Vi gjorde alltid samma sak... cocktails och snaps och så vidare.

M: Speciellt efter det att vi inte orkade dansa mer. Vi hade samma (kassett) band i 10 år som [en annan i Gänget] hade gjort som vi kunde utantill. Valser och tango. Då vi slutade med det blev kvällen väldigt lång. (Par 1. IF 2003/85)

Ett annat par berättar om hur de kände ett behov av förändring på följande sätt:

K: Det har ju ändrat sig lite genom åren. Tidigare har det varit så att, du vet, att vi har vissa grundfakta. De flesta tycker fortfarande att nyår ska vara frackfest, den stora fina festen.

M: Och det ska vara på nyår också. Vi har nog klämt till med trettondagstillställningar.

K: Jo, det fanns tider då vi hade trettondagsfester [...] då åtminstone hade vi det där att vi ville gärna göra det lite annorlunda. Att ha nånting, inte bara det att det ska vara lite annorlunda, som att hur ska vi placera folk, att ska vi ha nån lek, eller sång eller hur ska vi ha. Vi tyckte att det sku vara ännu mer annorlunda. Men, jag tror att vi alltid har haft några andra par med också, vi har tyckt att vi bjuder med. Men jag tycker att andra har också haft...

M: Ja det är ju ingenting nytt, det kom ju i något skede när man konstaterade att alla inte kunde komma, så var det att man tog in lite annan bekantskap. Plocka in något annat par. (Par 2. IF 2003/86–87)

Idéerna flödar då det är dags att börja planera, och ibland måste värdparet begränsa antalet aktiviteter för att under kvällen hinna med middagen och de traditioner Gänget velat behålla, såsom sång och champagneskålandet vid midnatt. Paren tycker det är otroligt roligt att hitta på nya teman, och ibland lånar man idéer från andra fester, TV-program, böcker och utlandsresor.

K: Vi planerar dem länge. Och grundligt! Och vi har alltid ett tema, och det är hemskt roligt. Några gånger har det här temat kommit från någon utlandsresa som vi haft. Vi har haft engelskt, viktorianskt, polskt.

M: Det var senast (polskt tema)

K: Kanske den allra första så hade vi inget speciellt tema...men så har vi ordnat program.

J: Planerar ni länge?

M: Nog tar vi det ganska lugnt till en början men nog måste man i allmänhet börja bestämma sig åtminstone en månad innan...

K: Jo, jo, just det här med detta engelska motiv så hämtade jag från London.

M: Och jag skaffade engelska recept...och jag fick tips av engelska vänner hur man skulle tillreda allting, så de var ett himla planerande. När det var en speciell meny och så...Speciellt kommer jag ihåg att det var svårt att göra brandybutter...som sen ska hällas på "Christmas cake". Det ska vara osaltat smör och det är svårt att få tag på i Finland.

K: Vi övade på en liten kaka i förväg så att vi skulle veta att den lyckas. Så tänder man på den sedan så att det brinner en liten låga. (Par 3. IF 2003/88)

Mängden av idéer och vad som kan förverkligas kan orsaka lite huvudbry för paren.

J: Kommer idéerna så där bara?

M: Nog får man pressa ibland lite.

K: Nog kan man få några uppslag och blir väldigt entusiastisk, men upptäcker sen att det inte riktigt går. Ska vi vara konsekventa så leder det till nånting. Det här är inte vettigt.

M: Eller det blir för mycket, att man inte hinner med detta. Fantasin sprutar för mycket. 6–7 timmar räcker inte till. Tidigare, då för länge sedan, åt man middag sådär raps, raps, raps och sen var det dans, men det har vi slutat med längesen. Nu blir det prat kring bordet. Till och med "dra åt helvete korven" har vi lagt av med.

J: Vad är "dra åt helvete korven"?

M: Dra åt helvetekorven är det sista du serverar åt folk och det är som tecken på att nu är festen slut. Nu kan ni gå hem. (Alla skrattar) (Par 2. IF 2003/86–87)

Samtidigt som temafesterna på nyårsafton piffat upp feststämningen så har tiden för planeringen ökat. Paren ska tänka på att allt passar till temat, såsom dukningen, maten, programmet och utstyrelsen. Oftast är det damen i värdparet som planerar och tillreder middagen, medan de tillsammans planerar temat och programmet. Uppgifterna inför middagen delas upp enligt vars och ens talanger och kunskap.

M: [K] gör det mesta, hon. Lagar maten, planerar maten och dukar ett vackert bord.

K: Du skalar potatisen...

M: ...jo, jag skalar potatisen och jag städar, sköter om bordsplaceringen och snapssångerna. I vilken ordning de ska sjungas. Sen bär jag ut då det har ätits och bär in nytt. Det hör till mig. Då får [K] för det mesta sitta. Det är ju teamwork, men maten är ju en viktig del, så där är hon expert, och det kan jag ju inte och råddar int mig i det. (Par 4. IF 2003/89)

Par 2 tyckte att det var viktigt att komma på nya inslag och inför gärna lite lek och tema på sina fester. De förhandlar tillsammans om tema och program vad som är möjligt att ordna och hur de ska förverkliga de olika momenten.

K: Men vi har suttit och funderat alltid att vad kunde vi ha för något tema på det här. Och går folk med på det? Vi har utgått från tema...

M: ...och så tycker de att det är jätteroligt när det är något annat än det här klassiska och går på middag, då vi drar lapp var vi sitter och sjunger snapsvisa...

K: Även om vi har hemskt roligt!

M: Jo, jo, visst har vi roligt då med. Men det där att folk sku leka lite så det har visat sig att det går nog bra med de här gamlingarna också. (Alla skrattar)

J: Planerar ni alltså tillsammans? Vem av er gör vad inför festen?

M: Du (syftar på frun) gör nog allt och jag tittar på...

K: Nej, nej! Utan den här delen att vi sku få tema på det, vare sig det är EU konferens som vi hade ett år eller nåt annat, där är det nog [M] som är primusmotorn. Du är nog mera den som hittar på och jag är den som lite säger "stop, stop". Nu måste vi lite fundera vad som är möjligt. Jag vet att vi något år konstaterade att det är svårt, då man tycker om att hitta på program, att du inte plötsligt hinner med något annat än programmet för hela kvällen. Där är det jag som är primusmotorn. Och sen när det gäller maten så...jag tycker hemskt mycket om att laga mat. Det är hemskt roligt. Och där diskuterar vi lite, men det är nog min sida...Väldigt mycket.

M: Jo det är nog din sida. Jag gör int mycket...jag äter nog allt som...

K: Och så hjälper du nog till, o det där med planeringen är nog din sida. Det där kreativa att hitta på, tema och lekar och hur gör vi det hela och jag gör maten och släpar vi hem allt tillsammans. (Par 2. IF 2003/86–87)

Både par 2 ovan och par 1 nedan hjälper varandra i berättandet om planeringen. De berömmar och stöttar varandra under intervjun vilket ger mig en känsla av samhörighet och en ömsesidig överenskommelse över fördelningen av uppgifterna.

J: Vem bestämmer och planerar maten?

K: Det är nog jag som gör det mesta i princip...

M: Fria mig, fria mig! (båda skrattar gott). Jag gör två saker som min svärfar i tiden; skaffar hem dryck, och ser till att det finns tillräckligt med galgar i garderoben. Det är mina uppgifter. Annars är det [K] som sköter allting. Hon får vara ensam i köket. Där är det många andra par som har andra rutiner.

K: Jo nå... Jag är helst ensam i köket. Men personligt så tycker jag att man ska ordna sådan mat, eftersom man inte längre har hembiträden och hjälp i köket, som naturligtvis är god, men lätt att sätta fram och att värdinnan inte behöver springa fram och tillbaka.

M: Det är [K] en mästare på. Bara hutch flutch...

K. Det tycker jag att är viktigt att planera sådan meny. Lite måste man springa.

M: Om det är 20 pers. som kommer så lagar hon maten före gästerna kommer och medan jag byter skjortan, plockar hon snyggt undan. Det är snabbt marscherat det! (Par 1. IF 2003/85)

Här framkommer ganska tydligt att en del av paren har en traditionell genusfördelning av arbetet, medan andra delar på det mesta arbetet kring festen. Psykologen och genusforskaren Eva Magnusson skriver i boken *Hon, han och hemmet* om den traditionella genusfördelningen att "ojämställdhet" i hemmet beror på kvarvarande rester av gamla traditioner och attityder då kvinnan var hemmafru och mannen skötte försörjandet av familjen. Då var det mer naturligt att kvinnan tog ansvaret för hemmet. (Magnusson 2006 s. 106, 222) Valen som görs om hushållsarbetet mellan föräldrarna i familjen i modern tid beror på de egna förutsättningarna och gemensamma prioriteringarna samt överenskommelser. De ansvarsområden i hushållsarbetet som anses vara "naturliga" för den ena föräldern kan verka onaturliga för den andre. (Magnusson 2006 s. 226–227)

J: Vem av er gör vilka förberedelser?

K: Ja, vi samarbetar faktiskt väldigt bra tillsammans, och vi kunde starta en "pitopalvelu" tillsammans. Vi båda gör allt.

M: Det som jag nog inte gör är att tillreda såser...

K: Nej maten tillreder nog jag, men [M] hjälper till med att skala potatisen och sånt. Och bära hem maten. Men han dukar och...ordnar och diskar glasen efteråt.

M: Jag tycker att om nån ska diska kristallglasen så är det bäst att jag gör det... (alla skrattar)

K: ...men jag tycker att det är mycket smärtfritt...vi vet precis var vi kan ge varandra ett handtag.

M: Men a och o med det här är nog effektiv planering. Vi går och lägger oss med listor och tänker igenom.

K: Också med maten, vad man förbereder och hur man förbereder det i tid. I vilken ordning... Sen kan man ju inte ha många ugnsrätter för man är ju så många och har bara en ugn. Sen tycker jag om att duka, för vi har ärvt så mycket kärlek och jag är ganska förtjust i detta. (Par 3. IF 2003/88)

Inbjudningen och svaren

Vi Stentorpare, Granne Till Häxors Forntida Hädangångsberg

Och Nutida Grävlinggryt, Hälsar

Nu Vänder Ljuset Mot Än En Vår!

Men Förr ´n Andarnas Blot Är Över Skall Nyåret Firas.

Så Kom, I Möjligast Pompa Och Ståt Till Gamman Och Sång

Men Vet, Att Firandet Kräver Ett Kväde, En Vinvisa

Av Var Och Ett Par Eller Ensling Som Bordet Beträder.

Eljest Blir Smädelsen Mycket Att Bära!

(Inbjudan till Nyårsafton 31.12. 1986)

Inbjudningskortet har alltid varit en viktig del av stämningen redan innan temanyårsfesterna kom till, och kortet knyts till festen på de mest fantasifulla sätt. Till exempel har inbjudningar skrivits på näver, serpentiner, i form av pussel, som gåtor samt ramsor på en och samma bokstav. Listan på hur de olika inbjudningarna ser ut blir väldigt lång och man kan se att medlemmarna lägger ned stor möda och mycket tid på sina finurliga inbjudningskort. Herrarna i Gänget har visat stor talang för rim, vers och poesi, och ofta är det just herrarna som står för texten till inbjudningskortet medan damerna kommer med idéer och hjälper till med att skapa korten. Det står inte alltid klart i inbjudan exakt var, när och hur festen går av stapeln, utan ibland får gästerna finna sig i att festen blir en överraskning.

K: [...] och hade bett Gänget komma dit en viss tid. Så kommer de och inga bord är dukade eller festligt och de har frack och långklänning som de brukar...så sa vi att vi sku fara härifrån men tog champagne för att mildra chocken och en taxi. Chaufförerna visste inte heller exakt vart vi skulle, de hade bara adressen, och så körde vi omvägar för att ingen sku veta vart vi var på väg. Och så hade vi beställt Herrekällaren... Och det var ganska speciellt. (Par 1. IF 2003/85)

Inbjudningarna skickas i god tid före festen, senast två veckor innan. I inbjudningen står om det ska vara den traditionella klädseln, d.v.s. frack och långklänning, eller om det blir en maskerad eller om det finns ett tema man ska följa.

J: Läger ni ner mycket tid på inbjudningskortet?

K: Jo, jo, det är hemskt viktigt att det blir bra. Det är roligt att få, och roligt att göra och [...] har ju då lätt för att skriva på vers...

M: Det har vanligtvis gått på vers våra inbjudningar, och då gäller det att hitta på så att alla fakta kommer rätt. Så att folk vet när och vart de ska komma och hur de ska vara klädda. Och så har vissa den seden att de söker upp värdparet dagen innan eller på morgonen och kommer med egna verser och egna gåvor. Det är riktigt trevligt. (Par 3. IF 2003/88)

Några planerar gärna inbjudningarna så att gästerna inte riktigt vet vad de har att förvänta.

M: Vi försöker göra det lite fantasifullare. Eftersom vi har haft temagrejer så har inbjudningskortet sett ut som att de har hört till temat. EU-parlamentet (EU-temat) såg ut som en konferensinbjudan. Hela festen var ju så att folket höll på att trilla av pinnen då de kom och det enda som de såg var ett stort bord och det låg rutiga block med pennor och vichyflaskor på bordet. Alla vet ju att det ska vara middag, men det fanns inget annat på bordet, och de hade kommit med buss till Virkby, så de kunde inte vända om. Och så hade vi lagt upp lappar på väggarna där det stod konferensrum.

K: De visste på förhand vilket land de företrädde. (Par 2. IF 2003/86–87)

Paren sporrar varandra att minnas händelser och fyller på varandras minnen. En av fördelarna med att intervjua dem tillsammans finns i dessa situationer då en diskussion uppstår där de tillsammans minns vilka händelser som väckt känslor och berättelserna flyter på utan stödfrågor. Ulf Palmén valde i sin undersökning att ordna några intervjusituationer så att makarna intervjuades för sig men samtidigt i två olika utrymmen och av

två separata intervjuare. Under pausen satt alla fyra tillsammans och drack kaffe och då spelades samtalen in. Palmenfelts informanter hade separat berättat fritt om sina liv och om de erfarenheter de tyckte var viktiga och under kaffepausen diskuterades händelser och åsikter som båda deltog i. (Palmenfelt 2017 s. 210–264) Jag uppfattade det som att Palmenfelts informanter smågrälade och korrigerade varandra konstant under pausen till skillnad från mina informanter som sporrade varandra i positiv anda under hela intervjun.

M: Nå på senare tid kan man säga att de är väldigt mycket gjorda på dator. Men förr var de ganska finurliga... Jag kommer ihåg ett år så var inbjudan till nyårsfest gjort på näver...en näverrulle. Jag har sparat den. Sen var det en fest i Herrekällaren i Åbo slott, då kom den väldigt elegant inbunden i en liten bok...

K: Var det inte ett hjärta?

M: ... nej, det var en annan fest, med blåa sammetspärmor. Och där var det också några snapsrim inne i boken. Sen var det också en annan, jag tror att det var [...], de hade ett hjärta.

K: Det kommer jag ihåg! Det kan hända att den är inlimmad i gängets bok. Den har du väl? (syftar till mig). Sen var det [...] som hade inbjudan skriven på en bokstav. Allt på en bokstav! Det var bokstaven T! Vi tackade med bara T:n vi med. Det är nu såna småsaker...Kanske man borde hämta boken... (Frun stiger upp för att hämta boken.

J: Nej, snälla. Hämta inte boken. Det är trevligare med de saker ni minns utan boken. (Jag förklarar för paret närmare varför). (Par 5. IF 2003/90)

Som jag redan tidigare har nämnt så önskade jag att paren skulle berätta vad de mindes utan att ta fram Gängets historik. Historiken i sig är inte helt fullständig eftersom somliga nyårsfester och andra fester fattas för att medlemmarna inte mindes alla händelser då historiken skrevs. Jag ville se vilka gemensamma minnen paren hade, men årtionden av olika fester gör

det svårt för de flesta att komma ihåg alla händelser. Nedan beskriver Par 4 hur det kan gå till:

K: Den första festen kommer jag naturligtvis alltid ihåg för det var så speciellt, då det var så vackert dukat, det var så fint. Det blir ett minne...det minns jag. Men om vi tänker på nyårsfester, så ... Det var hos [nämner ett annat par] då vi dansade någon sorts menuett och det var sådär lite annorlunda.

M: Det var lite extra, jo.

K: Man borde se den där boken (syftar på historiken) ... och se om där finns något som man kommer ihåg.

M: Det som jag undrar om det var nyårsfest då där på Sibeliusgatan, då vi försökte flera gånger under kvällen sjunga den där sången. Vad hette den nu, som vi inte klarade av...

K: Aija...vänta nu...

M: ...i [ett annat par] köket...

K: Det var en rolig fest!

M: Jo, det var det!

K: Jag tror det var en vappfest...

M: Då vi konstaterade att sju flaskor är för lite...Ja, nå...

K: Och ändå blev sången inte till något...

M: ...vad den nu sen hette...Man blandar nog mellan vapp- och nyårsfester då de ändå är ganska lika och det har varit så många av dem.

K: Jag ska ta och söka reda på den där boken... (frun hinner rusa iväg innan jag hinner upprepa min önskan om att inte hämta boken)

M: Då till exempel den där boken, det var till och med för sådana som kommer bättre ihåg ett jäkla pusslande innan man fick reda på att när var det och var var det. Det var ett långt projekt, och det kan vara att man nu redan glömmer hur det var tre, fyra år sedan.

K: ... (frun har återvänt med boken) Det är bra att man ens kommer ihåg senaste festen.

M: Man måste ju beakta det att man har blivit äldre.

K: Det jag ser här (i historiken) är att Gängets absolut trevligaste samvaro var när vi åkte till Nyslott. Det var något gudomligt...

M: Den var nog otrolig... (Par 4. IF 2003/89)

Så försvinner paret i ca fem minuter in i en nostalgisk diskussion om utflykten till Nyslott, tills jag ställer min följande fråga.

Nostalgi är något man kan urskilja i många av intervjuerna och är en återkommande känsla då paren tänker på det förflutna. Karin Johannisson skriver i essän *Nostalgia: en känslas historia* (2001) att nostalgin är en känsla som har med det självupplevda att göra. Man kan inte sakna något man inte själv upplevt. Hon säger att nostalgi är en längtan över något man minns från det förflutna, som uttrycker separation och att det är en bitterljuv saknad utan objekt. (Johannisson 2001. s. 5)

Till seden hos Gänget hör att de inbjudna paren också svarar på värdparets inbjudning. Det sker sällan med ett telefonsamtal, utan paren försöker hitta på lustiga sätt att besvara invitationen. De inbjudna kan bl.a. svara med egna verser, kort, blommor eller små gåvor som kan anknytas till festens tema. Ett av paren svarade på inbjudningen till nyårsfesten 1986 i början av kapitlet på följande sätt för att meddela att de inte kunde närvara:

Kvädet Blir Nu Av Oss Okvädit

Vid Valkyrriors Och Asas Bord

I Andanom, Kväder Vi Dock Med Er

- Men Vi Väljer Ätten Och Thalia.

Som Då Ilmarinen Sampo Smidde. Med Kväd'

Vi Drabbas Av Kväde Från Släktens Led

Men När Tiden Sedan Ljusnar Och Dagen Gryr

Och Berguven Hoat Och Skuggan Flyr

Vi Enas I Blot Nära Häxors Sten – På Torparens Teg

Kvarnstenen Maler Sitt Tröga Mjöl,

Agnar Sprids I Månens Glöd

Må I Blota I Glädje, På Det Att Tidens Hjul Måtte Rulla Fram

En Ny Års Era

6.2 Under festen

I början av Gängets historia var gemenskapen och sången de viktigaste ingredienserna i festerna. Man klarade sig med de medel man hade och ofta blev det trångt då 20 personer skulle samsas kring ett bord i en studentlya eller i ett pars första gemensamma hem. Måltiden bestod redan från början av förrätt, varmrätt och efterrätt med snaps, vin, champagne och diverse groggvirke. Gästerna hade med sig överenskomna drycker och ingredienser som behövdes för middagen eftersom festen i stort sett fungerade som ett knytkalas. Under studietiden och de första åren efter utexamineringen hade medlemmarna det relativt knapert, och knytkalas ansågs som en suverän lösning. Efterhand som levnadsstandarden ökade, tyckte medlemmarna i Gänget att värdparet kunde inhandla mat och dryck och sedan debitera gästerna i efterhand med en bankgiroblankett. Detta fungerade bra, och ansågs av alla som ett system som var värt att behålla. Nyårsfesten har genom åren behållit en struktur som känns festlig och angenäm för medlemmarna och alla gör sitt bästa för att hitta på nya, roliga och intressanta sätt för att pigga upp festen.

Gängets fester har alltid innehållit inslag av lekfullhet, humor och faktorer som skiljer festen från vardagen såsom sången, dansen, utstyrseln, placeringsleken och programmet under festen. Här vill jag kortfattat berätta

om hur lek har uppfattats och definierats av Johan Huizinga redan 1967 i boken *Homo Ludens*.

Också vuxna leker för att få ett avbrott från vardagen, även om det inte är frågan om en typisk barnlek så som vi generellt tolkar barnlekar. Jag har använt den finska översättningen av *Homo Ludens* som heter *Leikkivä ihminen* 1984, där Huizinga skriver om sin uppfattning om lek. Djur och barn leker för att utvecklas fysiskt och psykiskt och för att deras instinkter befäller dem att leka. All lek måste dock vara frivillig för att uppfattas som lek. En påtvungen lek är inte längre någon riktig lek utan närmast en låtsaslek. (Huizinga 1984 s. 17) Huizinga säger att leken är meningsfull, underhållande, en befrielse från vardagen och har en universell kulturell funktion som är viktigt för det sociala livet. (Huizinga 1984 s. 9–17) Jag ser placeringsleken i Gängets fester som en invit till att festen kan börja när alla har hittat sina platser. Huizinga påpekar vidare att lek anses som onödigt av en vuxen och ansvarsfull person, och som något de kan vara utan. Men behovet av lek finns, och det härstammar från det nöje som leken för med sig. Lek är inte vardag eller det egentliga livet utan tvärtom en frigörelse från det, närmare sagt en förflyttning till en temporär sfär av aktivitet med en specifik betydelse (Huizinga 1984 s. 17) Gängets placeringslekar är ett förträffligt exempel på hur viktig leken också är för vuxna. Ett underhållningsmoment redan i början av festen höjer både stämningen och trivseln, och ger en god start på festen.

Välkommen! Placering och placeringslek

Gästerna anländer vanligtvis till festen halv åtta-tiden och blir bjudna på en välkomstdrink och tilltugg innan det är dags att sätta sig till bords.

Värdparen har ordnat olika lekar eller uppgifter för att gästerna ska finna sin bordskamrat eller sin plats kring bordet. En gång delades barnens Memory-

spelbrickor ut och gästerna skulle söka sitt par, andra gånger har det funnits placeringskartor eller muttrar och skruvar som skulle paras ihop. Här ser vi en övergång från lek till fest efter att paren funnit varandra. Par 5 och Par 3 berättar om placeringsleken på följande sätt:

K: Vi försöker hitta på skojiga placeringskort, så att man ska ha lite huvudbry innan man sätter sig om vilken dam man ska få till bordet.

M: [...] Det kan vara en författare och en bok, eller ett musikstycke och en kompositör. Det kan vara nånting i den här stilen. Man delar ut namn på böckerna åt damerna och författare åt herrarna o.s.v.

K: Det är kanske mer under nyårsfesterna som man har lekar. Och lite mer typ maskerad. [...] Annars är det frack och långklänning. (Par 5. IF 2003/90)

Ett annat par kommer ihåg roliga men krävande uppgifter för att hitta sitt bordspar.

K: Misteln hängde där och så skulle paren pussas under den innan de fick gå. Man måste alltid visa sig lite uppfinningsrik med parningsleken. Den gången var det så att alla fick en text och herren skulle börja sjunga texten, och då nån av damerna ansåg att deras text passade ihop så skulle de ställa sig bredvid herren och fortsätta sjunga. Och sen skulle de sjunga duett. Det gick ganska bra. Alla hittade rätt. Det är ganska fordrande. Det är roligt!

M: Det var huller om buller med paren... (Par 3. IF 2003/88)

Dukning, mat och dryck

Dukningen till festen är en process som alla informanterna talar om med värme. De tycker att det är väldigt roligt att försöka variera utsmyckningen och dukningen. Eftersom paren oftast använder samma servis gång på gång, blir det en personlig utmaning att hitta på nya sätt att duka. Genom att använda nya servetter, ljus, blommor och annat vackert från naturen

försöker man variera dukningen. En värdinna väljer gärna stora kärl och låter gästerna servera sig själva, medan en annan vill portionera färdigt på tallrikar.

K: Sen tycker vi om att duka, för vi har ärvt så mycket kärl och jag är ganska förtjust i detta.

M: Vi har inte alls det systemet att gästerna ska gå och ta, utan det serveras till bordet. Om det är soppa så skickas tallrikarna runt. (Par 3. IF 2003/88)

K: En viktig sak är att läsa och se om jag kan göra allt nästan färdigt. Förrätten går bra, kallt eller varmt, så ser jag om jag kan ha det i stora byttor...en del är väldigt duktiga och de har små vackert upplagda assietter, men jag har ju det där att det ska vara stora pottor på bordet och så tar var och en. Då är det lite enklare.

M: Så att man slipper springa och vara köksa under middagen för det är tråkigt.

K: Att kombinera de två sakerna (frun syftar på kokerska och värdinna).

M: Då när vi hade ungarna hemma så nyttja vi dem som servitörer. (Par 5. IF 2003/86–87)

Maten planeras så att det mesta är klart eller väl förberett innan gästerna anländer så att värdparet tillbringar så lite tid i köket som möjligt och istället optimeras tiden med gästerna. Ibland har barnen fått stanna och hjälpa till med serveringen då värdparen inte använder sig av hushållshjälp. Den senaste tiden har en del av värdparen också använt sig av catering, eller så har hela festen ordnats på restaurang. På grund av att de är ett så stort gäng, serveras ogärna förrätter och varmrätter som fordrar övervakning vid spisen, eller rätter som tar lång tid att servera eller tillreda. Förrätten består ofta av olika sillar och inte sällan sitter man flera timmar med förrätten och sjunger snapsvisor. Efterrätten är också en rätt som gärna tillreds redan dagen innan och tål att serveras senare. Ett nödvändigt ont till middagen är

potatisen som tar mycket lång tid att skala om hela Gänget kommer på besök.

K: Och sen har man potatis, och det är jobbigast, för man ska ha potatis för 22 personer. Det går ju åt mängder... Sen sku jag nog säga att det oftast är så att varmrätten är kall... Man har ju inte kapacitet med ugnarna, heller, och så sitter man ju så väldigt länge vid bordet att ingen passar ju den där varma maten som ska lagas. Att det kan ju hända att det inte finns nåt kvar av den då man ska börja äta. Den har torkat bort. Jag sku nog säga att de flesta har varit kalla varmrätter [...] Men nog har det ofta varit nån stek som är lätt att skära upp och varmt förstås och potatis och nån sås. Och så ska det vara dessert till...och sånt. (Par 5. If 2003/90)

Till maten serveras både snaps och vin och man sjunger tillhörande visor och sånger som alla deltar i så gott de kan. Detta tar sin tid och när efterrätten, kaffe och konjak är avnjutna närmar sig klockan redan tolv och det är dags för champagne samt nyårstal i radion. Traditionsenligt sjunger medlemmarna "Vår Gud är oss en väldig borg" flerstämmigt. Enligt medlemmarna i Gänget har mängden dryckesvara minskat radikalt under de senaste tjugo åren, och efter champagnen och alla nyårshälsningar börjar gästerna så småningom att dra sig tillbaka. Då de var yngre kunde festen och dansen fortsätta långt in på småtimmarna, och nattmaten var en del av festen och togs för given. Denna nattmat har också kärleksfullt kallats för "Dra till helvete-korven" som jag redan nämnt tidigare, och var ett tecken på att det var dags att bege sig hemåt. Som nattmat hade man t.ex. Janssons frestelse och det som blivit över efter middagen. Numera känner medlemmarna att de fortfarande är mätta efter middagen och har av sagt sig nattmaten till de flesta värdinnors förtjusning.

M: Förr kunde vi sitta uppe och festa långt inpå natten, men nuförtiden tar det slut vid ett-, tvåtiden.

K: Utom hos oss nyårsnatten 2001 då det aldrig kom nån taxi, så då höll vi på till halv fem tills de sista fick taxi. Då kokade vi te så där vid tretiden. Faktum är att vi har skippat det många år sedan, det med nattmaten. Förr ställde vi fram nåt från

smörgåsbordet och hade nåt litet till eller Janssons frestelse. [...] Vi liksom konstaterade att vi äter ju annars också så mycket att vi inte behöver nåt mera...

M: ... så blir vi annars så feta (han skrattar)

K: och jo, så är skillnaden också den att vi har försökt planera lite lättare mat. Förut var det väldigt mycket...

M: Det var väldigt stabbiga sorter ibland, att huh huh. Och folk äter mycket mindre nuförtiden. Förr kunde man vräka i sig... (Par 2. IF 2003/86–87)

Program och samtal

Under åren som gått har Gängets medlemmar åldrats och i och med det har festerna också ändrats från de tidiga studieårens sena nätter med mycket mat och stor variation av drycker. Paren uppskattar lättare middagar och mindre mängder drycker. Fokus ligger inte längre på perfekt stämsång och givna modeller av etikett, utan samvaro. Avståndet till den första festen med Florakören och Brahe Djäknars fest som modell har vuxit och därmed också prioriteringen på givna traditioner. Då barnens roll i vardagen fordrar mindre åtanke och de är utflugna med egna familjer, har medlemmarna mer tid för planering och umgänge. Detta har lett till att en ny lekfullhet infunnit sig i festerna och kulturaktiviteterna.

Placeringsleken som jag skrivit tidigare om, ordnas för att gästerna ska finna sin bordspartner. Detta höjer spänningen speciellt för herrarna, eftersom bordsherren till vänster om värdinnan förväntas hålla ett spontant tal för värdinnan.

M: Och sen är det ju också väldigt spännande för herrarna för att den som sitter på värdinnans vänster sida, för det vet ju ingen innan man kommer...ska hålla ett långt och spirituellt tal.

K: Det är just därför kavaljeren till vänster ofta är så tyst hela kvällen...Han slappnar av först efteråt (skratt). (Par 3. IF 2003/88)

Sång och musik hör till Gängets käraste traditioner och är ett bestående program och kan ses som en återkommande rituell handling under festen. Ett av paren svarar på frågan om vilket som är det viktigaste programmet under kvällen på följande sätt:

M: Det är klart att det är sjungandet. Det är snapsvisorerna och värdparet som funderar, men det finns de där klassiska. Det ska vara *Helan*, *Halvan* och *Tersen* och *Kvarten*. Nån gång har det försökts att variera lite. [man i ett annat par] var ganska bra på att äska fram lite annorlunda...för vi kan ju en massa snapsvisor. Skalan är vid. Om man bara vill så kan man. Tidigare sjöng vi mera alla möjliga sånger men nu har det också minskat på den fronten. Vi försökte senast också men det var nu lite ynkligt. Då vi märkte att sången börja tackla av så gjorde jag och [en annan av damerna] sångboken. Men den tog sig aldrig...riktigt. Folk glömde den hemma och övade aldrig på förhand. Så då sjunger vi nu bara de där som vi bara kan och kan...

K: Men så sjunger du ju alltid och tar de där vinvisorerna...mycket klassiskt...

M: ...men det är alltid de samma låtarna som rullar på, och det var ju därför sångboken kom till för att vi skulle sjunga nåt annat!

K: [...] ...så kom det till det skedet då somliga kunde hålla standarden väldigt högt, de som sjöng aktivt i flera körer. OCH vi andra som inte sjöng lika aktivt hölls inte riktigt med, och det blev lite jobbigt. [...] ...och sen de av oss som inte alls sjöng mera, eller som bara sjöng lite tyckte att nej, nog ska vi kunna släppa lite på kraven. Vi måste ju kunna ha roligt. Annars blir det för hårt.

M: Det blir liksom sång med "otsa rypysä" ...

K: [...] Men visst sjunger vi fortfarande, klingar i glaset och så...men det blir mer av den här Egon Kärrman stilen – sjunger hellre än bra. Vi sjunger gärna och många bra. Men inte längre med kravet på perfektion. (Par 2. IF 2003/86–87)

Någon gång under kvällen sjunger alla herrarna tillsammans för värdinnan *Ljuva flicka* medan hon står på en stol.

K: [...] och sen till slut sätts värdinnan på en stol och stå, och herrarna sjunger för henne...vad hette det nu? Ljuva flicka eller Ljuva kvinna? Nån av dem... det är hemskt rörande och värdinnan är rörd nästan till tårarna. (Par 3. IF 2003/88)

Då damerna i Gänget var gravida och man ville dela med sig av den glada nyheten så ställde sig den blivande fadern upp och började sjunga *Barnmorskan* och de andra stämde in. I dag sjungs samma sång fortfarande då någon ska bli mormor eller farmor. Under senare år har sången avtagit något då intresset för att öva nya sånger minskat och teman samt samtal upptagit mer tid under nyårsfesten.

K: Det finns sånger som vi sjöng i vår tidiga ungdom, och som vi alla tycker att är lite löjliga. Jag har aldrig tyckt om sånger med lyteskomik, och det vet alla att jag inte sjunger med i dem. Och såna sånger som vi tyckte som unga att var hemskt roliga, tycker vi inte längre att är så roliga. Nu kommer nya som skrivs, allt efter hand. Vi har ofta haft att det ska vara nån ny sång, nästan alltid är det nån ny. Och vi har ändrat och utvidgat på vår snapsrepertoar under åren.

M: En sång som definitivt har blivit borta, just för att det inte finns några gravida kvinnor mer är *Barnmorskan*. Det är en sådan sång att den som visste sig vara gravid tog initiativet till att sjunga.

K: Det kunde hända att man sjöng den flera gånger på samma fest för den skulle sjungas enskilt för var och en.

M: Då visste man att, jaha! Nu är det barn på gång, och så fick man veta när tiden skulle vara inne.

K: Men visst sjunger man den än i dag då nån ska bli mormor och morfar eller farmor och farfar.

M: Det har vi gjort, jo ...men det var ganska roligt på den tiden då nån av damerna i Gänget var gravida och man visste inte om det i förväg och drog igång med *Barnmorskan* på nyår eller vappen.

J: Har ni skilda sånger för skilda fester?

M & K: Nej, nej...

K: De traditionella som *Helan går* m.m. sjunger vi ju jämt.

M: Och en del sjunger vi faktiskt i stämmor, riktigt vackert. Mycket behärskat och måna om att det ska låta vackert. Det är inget skrikande.

K: Det är väldigt strängt med sjungandet. Det ska vara ordentligt och det ska låta bra, och alla ska vara tysta och sjunga med, eller åtminstone inte prata annat. Det är sträng ritual.

M: Disciplin på alltihopa!

J: Så det finns oskrivna regler?

M: Det har blivit så.

K: Jag tror att det är så alla vill ha det. Vi vill att det ska vara vackert. Vi vill att det ska vara väl ordnat, vi vill vara väl disciplinerade, och alla tycker om att sjunga, nästan...och de flesta kan sjunga. Vi vill att det ska vara stil på det hela. [...] (Par 4. IF 2003/89)

Par 4 beskriver tydligt ovan hur de önskar ha ett specifikt mönster på sina fester med en högtidlig stil. Då de flesta av paren har anknytning till Florakören och Brahe Djäknar samt andra körer, har sången fortfarande en stor betydelse även om kravet på perfektion sjunkit något. Par 1 berättar hur en utomstående gäst upplevde en av Gängets nyårsfest och sångtradition.

M: Det som man ibland märker är att det har blivit lite mindre med sånger. Speciellt om någon av dirigenterna är borta så inverkar det väldigt mycket. Om någon eldsjäl är borta...kanske där har vi blivit lite gamla. Förut så sjöngs det väldigt mycket.

K: Vi sjunger ju väldigt mycket i det här Gänget och det har sitt ursprung i Flora och BD. Vi är många fortfarande aktiva sångare.

M: Och då vi sjunger så sjunger vi i stämmor.

K: Men då har vi ju också människor i Gänget som tycker mindre om att sjunga, och de tycker att man ibland inte får ens sitta och prata i lugn och ro utan att det ska sjungas hela tiden.

M: Speciellt då de är inne i djupa diskussioner och förbättrar världen...

K: Och så har vi ju den erfarenheten från den festen här då vi har så att säga utomstående gäster...att en blev så frustrerad över att programmet var så noga uppgjort. När man sjunger den ena sången...man fick inte sticka upp som främmande...

M: ...man måste veta precis vad man gjorde så som i en Frimurarloge.

K: Det gav oss nog en liten tankeställare.

M: Det gjorde det nog, ja, och andra sidan är det väldigt bra med etikett...det är ju inget självändamål. Men det gör samvaron mycket lättare. Det har ju självaste svenska kungen framhållit... (diskussion om hur etikett gör en fest smidigare i stora grupper) ...men det är just vad min Åländske vän tyckte att var för mycket av.

K: Men det är inget man tänker på själv då man är så inne i det hela. (Par 1. IF 2003/85)

Samtalen flyter på under middagen och några upplever ibland att sången avbryter opassligt intressanta diskussioner. Speciellt nya inbjudna gäster kan ha svårt att förhålla sig till alla avbrott i diskussionerna som Par 1 berättade om ovan. Under intervjun med Par 1 återkommer mannen i paret till vännen som var en inbjuden gäst under en fest, och berättar att vännen inte kände att han passade in, till motsatsen av många andra inbjudna par som gärna skulle tillhöra Gänget. Den gemenskap som Gänget har kan upplevas som uteslutande av andra.

M: [...] Då bjuder man såna som man tror att passar in i Gänget. T. ex. gamla kontakter från Kårentider eller en gammal bekant som sjunger i samma kör. En del reagerar som min gamla vän som tycker att vi var så fastlåsta. Han hade absolut inte velat komma in i Gänget. Och vi har ju sådana som inte tillhör Gänget men som blir bjudna varje gång ändå... (Par 1. IF 2003/85)

Par 4 berättar hur deras gäster och bekanta har upplevt Gängets fester helt annorlunda på ett positivt sätt.

K: Jo, det är nog många som skulle vilja vara med som tycker att det är helt fantastiskt detta som vi har, och det är nog en del som har fått komma med småningom lite då och då, mer och mer. Och mina släktingar i Helsingfors trakten tycker att det är helt fantastiskt. (Par 4. IF 2003/89)

Eftersom alla i Gänget känner varandra väldigt bra finns det mycket att prata om. Regler eller oskrivna regler finns per automatik utan att medlemmarna tänker på dem speciellt mycket. Par 3 berättar så här:

K: Det har aldrig varit något bråk eller så på dessa fester. Det är alltid med finess. Väluppfostrade människor, och det har betytt mycket för att det har varit så trevligt.

M: Vi försöker ju nog upprätthålla en sån där gammaldags etikett. Det ger ju spelregler.

K: Och alla har humor. Det är en viktig sak. Sedan tror jag också att det är sjungandet och musicerandet som svetsar ihop oss. Alla sjunger så gott de kan och hakar på.

M: Och det är så otvunget och ostelt som det bara kan vara. (Par 3. IF 2003/88)

Etiketten från studietidens fina fester (se kapitel 6.1) har fortfarande en central betydelse i Gängets fester, och dessa givna ramar styr festens gång och medlemmarna anser det som en viktig och positiv sak. Frun i ett av paren förklarar på följande sätt:

K: [...] Eftersom vi ju också haft tabu saker, att man inte ska gräla och talar inte politik eller religion. Det har vi kommit överens om. (Par 2. IF 2003/86–87)

Par 5 svarar på frågan om det finns något som är tabu under festen lite annorlunda. De har inte tänkt på saken innan eller upplevt att det skulle finnas något man inte ska tala om.

M: Nä-ää. Inte kommer jag på nåt sånt.

K: Inte som jag vet...

M: Nog kan man prata om allt.

K: Efter 37 år (vid tillfället för intervjun) så känner ju alla varandra så bra. (Par 5. IF 2003/90)

Ett annat par kommer ihåg livliga samtal under festerna och berättar kortfattat om dem.

K: Många år hade vi väldigt ivriga diskussioner som kunde till och med bli lite häftigt. Nästan så man råkade i luven på varandra.

M: ...då vi försökte förbättra världen. Jo, jo [mannen i ett annat par] var mycket inkommen...

K: Jo, jo jestas, det kunde bli såna där kottier där man satt och diskuterar så att ögonen blödde och kinderna glödde, men det var en kort tid... (Par 1. IF 2003/85)

Inget av paren gick närmare in på vad samtalen under festen handlade om men alla nämnde i något skede att samtal och diskussioner alltid har spelat en stor roll under Gängets fester. Då medlemmarna i Gänget bildade familjer och koncentrerade sig på sina karriärer sågs de mer sällan och diskussionerna på festerna cirkulerade naturligtvis kring hur livet såg ut just då. Samtalen tog ofta tidsmässigt en stor del av kvällen och många tyckte att tiden inte räckte till att prata med alla om allt som kändes viktigt. Nu då nästan alla är pensionerade och träffas även utanför Gängets fester, finns det tid över även för annat, och därför har programmen och fester med teman kommit till. De olika teman har piggat upp festerna och förväntan är hög varje höst på vad värdparet till nästa nyårsfest har hittat på. Ett av paren beskriver några av nyårsfesterna som de själva ordnat på följande sätt:

K: Kanske den allra första [festen] så hade vi inget speciellt tema... men så har vi ordnat program.

J: Hurudant?

K: Nå, till exempel har jag sjungit på någon fest, och så har vi haft nån som spelat. Och en fest lärde vi oss dansa polonäs.

M: Jo vi hade en danspedagog här, en bekant som lärde oss menuett, och så dansade vi runt, runt. Det var väldigt roligt. Speciellt då vi övade. Det var ganska svårt att lära sig de här stegen, det skulle vara sirligt och vackert.

K: Vi hade Mozarts musik...

M: så hade vi en vinflaska i köket och varje gång vi passerade köket så tog vi en klunk.

K: Vi hade ganska många turer men int för många, för vi skulle lära hela Gänget. Och vi var alla klädda i viktoriansk stil. Frackar och långklänning. Vi har förresten alltid frack och långklänning. Nu har vi nog haft lite maskerad och sånt. Men hos oss har det alltid varit frack och långklänning. Så vi skulle ju lära alla dessa tjugo så det var ju ganska spännande, men det fick ju inte vara för svårt heller. Men jösses vad vi skrattade.

M: De som kom först direkt efter oss kunde följa ganska bra med, men de som var på sladden så hade det ganska jobbigt att följa med. Sen hade vi ett år de här musikerna, en pianist och en trumpetist och...

K: ...en av mina elever som sjöng.

[...]

M: Och sist och slutligen är det inte så många nyårsfester som vi har arrangerat. Det blir nog så där cirka vart fjärde år, och det faller sig ganska naturligt och sist var det när vi hade polska festen med polska drycker och mat... Så sjunger vi visor och snapssånger med polska teman. Så hade vi saltgurka med honung. Efter det har vi haft musik och sen har vi "parat" ihop oss och så har vi gått till bords. Det var borscht soppa, kalkon och salmiak...

K: Det var gott! Vi har ju nog skrivit upp allting. Vi har ju int nästa år men sen följande år är det vår tur igen, så nog kan man så småningom börja fundera. (Par 3. IF 2003/88)

Många minns bäst de fester med teman och program som de själva ordnat. Två av frågorna jag ställde under intervjuerna var: Vilken tyckte ni att var den roligaste festen eller den tråkigaste festen? Detta går jag närmare in på längre fram i avhandlingen, men generellt sagt så minns medlemmarna bäst

de fester som de ordnat själva och som har fått stora reaktioner av andra.

Par 2 svarar på frågan om den roligaste nyårsfesten på följande sätt:

M: Ha haa! Vi har haft många!

J: Den som ni minns bäst...

M: Det var nog nästan den där nyårsfesten som vi hade med EU-tema... Jesus vad jag tyckte att den var rolig... Och folk kackla... och när jag tänker på [namnet på en dam] skratt som eka fortfarande i huset. Vi hade också våra Virkby vänner med, en sådan vars skratt kan riva ner hus... Jag tyckte det var jätteroligt, och då hade vi arrangerat så attans mycket...

K: ... Ja, men jag tänker på någon annans... (syftar på andras fester)

M: De har alla nästan varit sådana frackfester...

K: Men [ett annat par] hade lite annorlunda...

M: Men vad var det... jag kommer inte ens ihåg...

K: Det var en sådan där svart fest då de bodde i Reso... Kommer du ihåg? Det var svarta döden, det var svart allting...

M: Jo, det stämmer... (Båda skrattar då de funderar)

K: Allt var svart. Det var ett starkt tema, kommer jag ihåg. En rolig fest.

M: Det är ju så långt tillbaka, att int kommer man ihåg. Glömskans gråa dimma ... Men nog var det roligt sist med det där EU-parlamentet... de var så attans förvånade... det var så roligt att se deras miner...

K: Eller så var det du som var mest förvånad...

M: Men nä, nä... De var så misstroende med bara papper... och ingenting annat. (sidbyte på kassetten) ... de som skulle vara från Holland hade skrivit nåt på holländska och sen skull han läsa upp det och harklade sig och efterapade holländska så att han fick ont i halsen. Fast han egentligen inte kunde någon holländska...

K: Ja där ser man att det finns en massa kapacitet inom alla människor, om de bara vågar ge fram det. (Par 2. IF 2003/86–87)

Ett annat par kommer väl ihåg några nyårsfester med film och opera som tema och berättar utförligt om dem med värme.

K: Vi var hos [ett av paren i Gänget]. Där hade vi filmer som tema... och det var annorlunda! Vi gick som domarpar. Att vi skulle till Oscarsgalan och bedöma. Värdeparet var *Tauno Palo* och *Ansa Ikonen*.

M: Det var från en viss film... Vi skickade ett tackkort, och vi har färdigt en bunt som vi brukar välja ifrån, och utan att veta att värdeparet sku vara utklädda till dom så skicka vi ett kort med just dem på.

K: Gammalt filmkort.

M: Och så var där *James Bond*, och *Lawrence of Arabia* med sin tysta hustru som hade svårt att dricka champagne. Och en filmproducent som höll tacktalet på "american style", och *Eliza* och *professor Higgins* hade vi också. Med blomsterkorg och [mannen i ett annat par] hade gjort om sången så att den skulle passa dialektalt på Pargas och Åbo...

K: De framförde detta på Pargas målet.

M: De hade skrivit egna ord så det passade. Det var lyckat. Och sedan presenterade jag oss genom en dikt att de visste vad vi va som, och att vi skulle bedöma dem sedan. Det blev att de tog detta på allvar... fast ändå på skoj. Jag sade till exempel att det nog skulle bli extra poäng om man fick en till konjak med kaffet och delade ut minus poäng åt en del... Prisutdelningen gick delvis på vers, så det var nog så spännande att vem som hade fått mest poäng. Lite extra kött på benen. Men ifjol var det ännu mer ... då var vi här i Pargas hos våra vänner [ett annat par] som precis hade byggt hus. Då var vi väl tjugofem...

K: Då var det lite extra, jo. En massa...

M: Då hade de skickat ut inbjudan och direkt vem man skulle vara. Från operan. Det var operavärlden.

K: Alla fick en opera och man fick ta ut vem man ville från den.

M: Vi fick inbjudan i form av ett program, som svenska teaterns höstprogram. Så stod det precis vem som skulle vara vad. Så [frun i paret] har inte haft så många beundrare på de sista tjugofem åren som den kvällen.

J: Vem var du?

K: Jag var *Violetta*, från *La Traviata*. Jag råkade få en svart peruk till låns av min granne så jag tänkte att nu ska jag låta meikka mig till det där svarta... jag hade peruken och sminket, och skulle inte [mannen i paret] ha varit med mig så skulle ingen ha känt igen mig. Faktiskt int! (frun avlägsnar sig snabbt)

M: Så ringde jag in till Åbo till en specialaffär så du hade en sån med strutsfjädrar... Femme fatale...och jag var ung och oskuldsfull... Vad hette jag? (hustrun kommer in med sin rosa fjäderboa kring halsen) Det var nog roligt! (Par 1. IF 2003/85)

Nästa fest

Det finns inget överenskommet schema över vilket par som ska ordna nästa fest, utan någon gång under festen kan den som hinner först eller känner på sig att de vill agera värdpar, sträcka upp handen. Ibland kan det bli en ordentlig uppsjö av händer och bokningar har gjorts flera år framöver.

M: Man kan säga att det är en muntlig tradition. Det har alltid valts vid festen innan vem som ska ha följande. Den som räcker upp handen och så vidare. Listan har varit som bäst fullbokad tre år i förväg. En del vill ha sommarfest eftersom de har bättre möjligheter att ordna sådana, stora sommarstugor och andra har bättre resurser för nyårsfest etc. Därför blir det ofta så att en del har nyår och andra vappen och sommarfester. (Par 1. IF 2003/85)

Ett annat par berättar om bokningen av festerna på ett aningen annorlunda sätt och funderar över hur tungt det kan vara att ordna en stor fest för så många personer.

M: Nu kommer jag ihåg vad jag sku säga! Det var planeringen av festerna framåt... Det är många gånger så att när vi har så

förbaskat roligt, så när man ska fundera vem som nästa gång ska ha festen, så stiger en efter den andra upp och sätter option på den festen och följande på den festen och så vidare. Det var en sommarfest hos oss, så det blev en sån uppsjö av bokningar att vi skrev ner dem i vår gästbok och så följde vi den. Det var flera år framåt, så vi bara kunde pricka av...

K: ... vi meddelade dem enligt vår gästbok...

M: Jag tror det var på slutet av 70-talet...

K: 80-talet! Jag kommer ihåg! [...] (Par 5. IF 2003/90)

Båda pratar i munnen på varandra skrattande och funderar fram och tillbaka tills de kommer fram till att det blev option på festerna exakt tio år framåt.

M: Det blir så här när stämningen är bra...

K: Det har nog lite avtagit... med åldern... det är nog jättejobbigt att ha de här festerna. Det var nog [man i ett annat par] som sade att kan vi inte vara två som ordnar. Det skulle vara lättare för värdinnan för det är nog oftast hon som har så jättemycket... med själva maten. Så jag vet int... det får väl diskuteras. (Par 5. IF 2003/90)

Reflektioner kring gamla och nya traditioner

Vad är en tradition? Uttrycket används ofta som en förklaring på något man alltid gjort på ett visst sätt. Om någon frågar varför man t. ex. firar nyår, blir svaret oftast att det är för att det är en tradition. Sällan reflekterar man över varför man gör något rituellt, eller vad som är handlingens ursprung, utan använder allmänt uttrycket tradition. I *Nationalencyklopedin* står det ” (lat. *tradi'tio* 'överlämnande', 'det som överlämnas', av *tra'do* 'överlämna') Det mångdimensionella sociala arv som efterlämnas från släkte till släkte” (Nationalencyklopedin 1995 s. 367). Folkloristen Lynne S. McNeill skriver i artikeln *And the greatest of them all is tradition*, att tradition är en summa av genre och transmission, som kan förenklas med orden; form och

spridning. Hon använder sig av uttryck lånade av sin föreläsare Diane Goldstein från en kurs under studietiden. Med detta förklarar McNeill att närvaron av en kännetecknande genre som överförs eller delas vidare på ett informellt sätt, tillsammans bildar något traditionellt eller en tradition. (McNeill 2013 s. 183) Julfirandet i hemmen, födelsedagsfirande och återkommande fester med närstående personer fungerar som exempel. McNeill förklarar vidare om Goldsteins definition att tradition är ett universellt behov att återskapa synpunkter av erfarenheter, och att tradition är de olika tillvägagångssätten som vi håller det förflutna levande i nutiden (McNeill 2013 s. 182–183).

Vi behöver traditioner för att de ger oss trygghet och en känsla av fortsättning även om de låser oss vid ett visst handlingsmönster. Nils-Arvid Bringéus hävdar i *Studiet af fester* att traditionen i sig kan utgöra ett tvång speciellt under årshögtidernas festligheter som i högsta grad är traditionspräglade. Med andra ord kan dessa tvång orsaka bl.a. orimliga investeringar i kraft, tid och pengar inför förberedelser av olika slag (Bringéus 1979 s. 64). Men alla fester och traditioner upplevs naturligtvis inte som tvång, utan något man ser fram emot och frivilligt bejakar eftersom man vill föra traditionen vidare. Festen kan vara såväl rolig som krävande. En tradition behöver inte vara äldre än man själv är för att den ska spela en stor roll. Bringéus nämner i boken *Årets festdagar*: "Även om vi som äldre kan notera skillnader mellan vår barndoms firande av årets festdagar och nutidens, kan alla vara överens om att sedmönstret i stort är ett arv från tidigare generationer" (Bringéus 1999 s. 165).

Traditioner är ofta starkt knutna till fester och speciellt årshögtidernas festligheter. Ebbe Schön nämner i *Svenska Traditioner* att det finns en lång mänsklig erfarenhet i hur man skapar tilltalande och väntade avbrott i vardagen och många av våra fester har gamla och rika traditioner. (Schön 1998 s. 3) Forskare har olika åsikter om vad en fest är. De flesta är dock av den åsikten att festen är något som skiljer sig från vardagen, någonting annorlunda. (Gustavsson 1979 s. 13)

Vi lär oss av omgivningen och hemifrån vilka traditioner som förknippas med olika fester, och ofta är det våra föräldrar eller de vuxna i familjen som ger oss förebilder hur en fest i hemmet ser ut, d.v.s. den privata festen.

Folkloristen och kulturhistorikern Fredrik Skott har skrivit om *Påskkäringar* (2013) och hur denna tradition ändrats under de senaste tvåhundra åren. Till en början var detta en ungdomstradition och gick ut på att skrämma folk och klä ut sig till oigenkännlighet enligt sägnernas häxor. Nuförtiden är det en barntradition arrangerad av vuxenvärlden där barnen närmast kläs ut av sina föräldrar för att verka söta och snälla. (Skott 2013 s. 142) Traditioner är föränderliga, även om de kan innehålla gamla inslag.

Samhället vi lever i ger oss också riktlinjer om hur vi ska bete oss på en fest och vad som förväntas av oss på offentliga fester och vilka traditioner som anses passande. I kapitel 4.2 Nyår – förändrade seder, har jag skrivit kortfattat om privata och offentliga fester.

För att ordna en fest behövs regissörer samt en form och struktur.

Fester både formas och genomförs av levande människor, bland vilka en del har rollen av regissörer. Liksom i barnens lekar är vissa initiativtagare, förslagsställare eller bestämmare, medan andra bara deltar eller eventuellt protesterar och inte vill vara med. Festsederna lika lite som lekarna skapas inte i det ögonblicket de leks, utan de upprepas från ett föregående tillfälle. Men någon måste sätta igång förberedelserna och starta dem. (Bringéus 1999 s. 167)

Allmänna fester, såsom många av kalenderfesterna är, står öppna för allmänheten, men bakom dem finns ofta osynliga regissörer som samhällets olika institutioner, kyrkan och föreningsorganisationer. Också lärarna i skolorna och daghemmen samt prästerna i kyrkorna kan agera regissörer då de arrangerar julfester och examensfester eller kyrkokonserter. Bringéus hävdar att festerna formas och ordnas av människor som har olika roller såsom initiativtagare, förslagsställare, bestämmare, deltagare och opponenter. Många festligheter påverkas i dag kommersiellt av massmedierna som ger tips och förmedlar nya trender för att ordna den

perfekta festen. (Bringéus 1999 s. 167–173) Även om nyåret är en kalendarisk fest och firas både offentligt samt privat, så anser jag att Gängets nyårsfest är i hög grad privat med starka traditioner och ritualer där de själva turvis agerar som regissörer.

Till Gängets gamla traditioner som jag redan skrivit om hör inbjudningarna, svars korten, placeringsleken, sången, middagen, champagneskålen, dansen och festens uppbyggnad i helhet vilka är förebilder från studielivets akademiska fester. Tolvslaget, då medlemmarna bryter upp från middagsbordet för att önska varandra ett gott nytt år, är en rituell markering som följt med ända sedan början av nyårsfirandet. En gammal tradition som dock fått ge vika för nya traditioner är nyårslyckorna. Paren berättar hur de någon gång tidigare stöpte nyårslyckor men att det tog så lång tid för ca 20 personer att stöpa sina lyckor och att det förde med sig så mycket avfall.

K: Jo, jag tänkte på det här med att stöpa nyårslyckor... jo, vi hade några fester då vi stöpte nyårslyckor. Men det tog så lång tid innan alla var klara, och så berodde det på om folk hade öppen spis eller inte. Jag undrar när vi senast skulle ha gjort det. Det var nog länge sedan... Men jag undrar... lekte vi nyårslekar? Jag har ett minne av att nån gång då vi har haft fest så har vi lekt lekar. Rulla flaskan... och annat. Men inte ofta, fest efter fest... Men nog är det sen det där med tolvslaget... att sätta på radion och så står vi, och tycker att det var nog annat förr då man slog på radion så kom det på alla kanaler, och man behövde inte söka och undra var kommer det egentligen! Och inte kan man sätta på TV:n heller för det är radion man ska höra på. (Par 2. IF 2003/86–87)

Ett annat par berättar om nyårslyckorna i samma anda och nämner samtidigt att raketer inte tillhört Gängets traditioner.

K: Vad annat kan vi berätta...?

M: Jo-o! En sak som traditionen att stöpa nyårslycka... Vill du inte veta nåt om dem?

J: Det vill jag gärna!

[...]

M: Vi stöpte nog nyårslyckor med Gänget i början ganska länge. De första tio åren tror jag nog.

K: Inte tio, men ganska nära...

M: Har du varit med och stöpt nån gång?

J: Jo, vi har dem vartenda år i Österbotten.

M & K: Ja just det, ja...

M: Det att utforska om det blev pengar eller vad... Det var ett jädrans jobb då vi var så många... med tenn och plaskande och sånt. Men jag vet inte när vi upphörde med det. Men det var nog av rent praktiska skäl.

K: Jo, jo, men vi höll nog inte på så många år. Vi tyckte att det blev så rojsigt då vi var så många. Lite jobbigt.

M: Det dog av sig självt. (Par 1. IF 2003/85)

Det är enkelt att förstå att raketer inte passat in i Gängets nyårsfirande då middagen med sång och samtal ansetts viktigare, och medlemmarnas klädsel inte passar sig för program utomhus.

K: Och så sjunger vi alltid *Vår Gud är oss en väldig borg* klockan tolv.

M: Och sen har vi aldrig haft raketer. Det är ingen som driver på det och så är det en kostnadsfråga och av praktiska själ. Och jag personligen tycker att det är det mest onödiga. Det är annat om staden ordnar med proffs, vackert och proffsigt.

K: Men om folk ska ut klockan tolv i fyllan och villan och tända på raketer så är det inte bra, så det är något som vi inte har hållit på med. Det närmaste vi har kommit är i fjol då vi tände några sprakstickor.

M: Sen är det naturligtvis champagne, men det har väl de allra flesta...

K: Det har varit så konstigt med de här senaste åren, då man nästan inte hinner stiga upp från matbordet då klockan blir så mycket att man ska dricka champagne igen.

M: Vi sitter så väldigt länge vid matbordet. Det dricks och det sjungs och beroende på vilken fest det är, så sjungs det för värdinnan stående på en stol. Det är ett måste. Alla herrarna står och hojlar och har sig. (Par 1. IF 2003/85)

Som paret ovan redan berättade så har Gänget aldrig skjutit raketer tillsammans. Några par har gjort ett försök med barnen då de stannat hemma från en nyårsfest, men den traditionen har aldrig blivit populär varken bland de vuxna eller barnen. Ett annat par berättade att de inte tyckte att det passade sig att gå ut i mörkret i långklänning och frack för att skjuta raketer och då var det bättre att låta bli.

K: Har vi haft...? (Raketer)

M: Inte en gång, inte en gång! Jag kan inte komma ihåg att vi skulle ha smällt av en enda. Nä-ä.

[...]

M: Ingen ids gå ut, tror jag.

K: Nej, men det måste ju ha att göra med hur Gängmedlemmarna, de som startade, firade. Om de skulle ha en stark rakettradition bakom sig så skulle man ha fortsatt med den. Vi har ingen rakettradition.

M: Ett år hade vi köpt några för ungarnas skull och stod på isen och tyckte att: Jaha. Det var det. (Par 2. IF 2003/86–87)

K: Det har inte varit lämpligt med raketer för vi har haft frack och långklänning. Det är ganska krångligt att gå ut och trampa i snön med sådan utstyrsel. (Par 4. IF 2003/89)

De nya traditionerna har jag skrivit om i föregående kapitel, och då syftar jag på festerna enligt olika teman och maskeraderna. Egentligen borde de kallas föränderliga traditioner. Varje gång ett värdpar bestämmer sig för ett tema så är det något nytt eller annorlunda som inte ordnats tidigare. Men eftersom dessa nya teman inte varit med från början, utan kom till då paren tyckte att festerna nått en viss slentrian, är de ju nya traditioner jämfört med hur festerna såg ut tidigare. För att undvika upprepningar hänvisar jag således till kapitlet om *Program och samtal*.

6.3 Efter festen

Tillbaka till vardagen – evaluering av festen

Då gästerna gått hem, städar en del värdpar undan efter festen det de orkar och resten får vänta till nästa dag. Andra tar i tu med grovjobbet direkt. Jag frågade paren om de reflekterar över festen tillsammans eller evaluerar den på något sätt efteråt. Några diskuterar mer än andra, direkt samma natt, och andra reflekterar mindre och kanske först följande dag. Många tyckte att responsen av gästerna efter festen var mer betydelsefull då de var yngre, men att de nog fortfarande förväntar sig någon reaktion. Par 2 berättar också att de reflekterat över festen redan före festen då de funderat om de arrangerat en fest som fordrar för mycket ansträngning av gästerna.

M: Vi brukar konstatera efteråt hur trevligt det varit (skrattar). Inte har vi haft så att nu ska vi diskutera folks uppträdande... kanske lite om nån har varit lite tillbakadragen eller för uppsluppen. Inte egentligen.

K: Nog går man ju faktiskt igenom det. Den första saken är att vaknar du på morgonen och tänker att det var ju omåttligt roligt så är allt bra. Det var nog snarare då vi var yngre som det var mer frågetecken efter evalueringen. Hade nu alla roligt? Och då var det viktigt att alla ringde efteråt och sa att det var roligt och man fick responsen.

M: Man fick ju tackkort...

K: Nu har vi ju varit tillsammans så länge att vi känner ju varandra så väl. Man ser ju hur det är. Nu var det ju så att det här nyåret 2001 så var vi lite... hade evaluering före. Om vi har gjort det lite för jobbigt. Vad säger nu Gänget om de ska klä ut sig och det ska vara opera? Är det för jobbigt? Det löste sig redan före när de tackade, och nån som sade att vi märkte först kvällen före att vi skulle göra nånting. Och de hade gjort nånting (reagerat på anvisningarna om maskerad med tema).

Det är nog mera sån evaluering att, oj vad roligt det var! Vilken trevlig fest! Ja.

M: Längesedan "tsiga" man följande dag hur de mådde och vem mådde. Förr tog man också mer. Det var "railakasta menoa" då. Nu är vi så gamla att vi inte orkar på samma sätt.

K: Då man ännu hade studieåren tätt bakom sig var det annan fart. Då hade man också mer kritisk evaluering. Man behöver inte längre vara så bekymrad och tycker att livet är ganska bra så som det är.

M: I början spände man sig lite och oroade sig hur detta nu ska lyckas. Hur Gänget nu ska ta detta och om de godkänner detta. Nu vet man att det blir roligt och lyckas. (Par 2. IF 2003/86–87)

Som Par 2 ovan berättar så har alkoholkonsumtionen minskat med åren och hur åldern påverkat festerna, reflekterade jag över tidigare i början av kapitlet om *Program och samtal*. Ett annat par funderar mer över sin egen fest och hur de kan förbättra arrangerandet till följande gång.

K: Jo, det gör vi alltid! Vi analyserar noggrant hur det har varit och vad vi kanske kan förbättra till nästa gång.

M: Och vad som eventuellt kan lämnas bort nästa gång som varit för besvärligt. Men så får man ju nog oftast respons. Det hör till att folk tackar för sig, ringer eller skickar blommor eller kort. (Par 3. IF 2003/88)

Följande par svarar på frågan om de brukar reflektera över hurudan fest det varit med att börja berätta om fester i överlag. Lite senare i intervjun återkommer de till frågan självmant och berättar mer utförligt hur de evaluerar en fest.

J: Brukar ni evaluera en fest efteråt?

M & K: Alltid. Alltid!

M: Det goda är ju att man glömmer de dåliga festerna men jag kommer inte ihåg att vi någonsin skulle ha varit bjudna på en dålig fest. Festen är ju precis så rolig som man gör den. Vi har

alltid tur med placering både då vi är borta eller hemma så jag tycker att vi har bara roliga fester.

K: När man har en fest, gör en fest eller går på en fest så gör man det för att ha roligt. Och då bjuder man ju till, utan att låddas. Man har aldrig roligare än man gör det. Det är ju absolut upp till en själv. Oberoende vart man än hamnar. Kanske man ibland hamnar med nån man tycker lite sämre om eller har mindre att prata med.

M: Om man får nån som man har lite gemensamma intressen med så blir det ibland att samtalet droppar.

[...]

M: Då du frågade om vi brukar prata om festerna efteråt, så det kan man nog prata om hur synd det är om värdinnan som har valt så fantastiskt god mat som följaktligen fordrar så mycket arbete i köket. Praktiska kommentarer... Det är bara trevligare att ha värdparet vid bordet än ute i köket. Såna saker kan man lägga på minnet och kommentera.

K: Absolut, absolut. Men för att gå tillbaka om det där med att utvärdera fester så brukar vi alltid oavsett om vi kommer hem från en fest eller städar efter en fest så brukar vi ta en avslutande drink och sitter och njuter av stillheten...

M: Utan att förhäva sig så har jag ju vanan att alltid om det går bra så brukar jag stå framför spegeln och beundra mig själv en stund och säger: Igen en god fest... Och [frun i paret] kan också se om jag kommer med vissa steg, om jag haft ett bra möte eller gjort nåt bra... så säger hon: [mannens namn], ska jag hämta en spegel? Och hon vet precis... Ibland är det så suddigt, den där spegeln, att man inte ser klart, så då sitter vi bara i soffan...

K: För det mesta får nog spegeln bara hållas på plats... (alla skrattar). (Par 1. IF 2003/85)

Par 4 utbyter tankar om festen redan samma natt då de städar undan.

M: nog kommenterar man det ju på något sätt. Det kan ju vara nåt nytt man hört och nåt som kommit fram under kvällen.

K: Nog talar vi ju om det varit en lyckad fest speciellt om vi själva ordnat festen.

M: Åtminstone vi pratar delvis om det under natten då vi städar undan. Då det blir morgon så vet man inte om att det varit fest för 20 pers. kvällen innan. Då har man ju möjlighet och då blir det naturligt att man utbyter tankar om vad folk tyckte och tänkte.

K: ...eller vad vi tror att folk tyckte och tänkte. (Par 4. IF 2003/89)

Under intervjuerna ställde jag frågor till paren angående den mest misslyckade eller tråkigaste festen och den roligaste festen och ifall de upplevde att det fanns en tävling mellan paren. Alla var överens om att det inte finns någon allvarlig tävling, utan mer en tanke om att försöka hitta på något nytt och annorlunda för att hålla intresset levande och kanske att övervinna sig själv genom att ordna en ännu trevligare fest.

J: Vilken fest minns ni som den mest misslyckade festen?

M: Ser du dit har vi inte blivit bjudna. (Han skrattar)

K: Det är nog nåt som jag inte kan plocka ut.

M: Misslyckade på grund av väder, vind, avstånd och förkylningar så har det ibland varit ett väldigt manfall.

K: Jo, jo.

M: Det mest misslyckade för oss som värdpar var när vi bodde ute i Reso, och vi hade kommit på den fantastiska idén att vi hade bollar... tunna, tunna glas bollar som vi hade till placeringskort.

K: De hängde i luften från taket.

M: Det såg väldigt dekorativt ut och jag som har höjdskräck skulle upp till taket... och så började telefonen ringa på eftermiddagen, vet du.

K: Det var förkylningsepidemi...

M: Och folk hade väntat in i det sista att det skulle ha gått över. I sista minuten ringde de. Och sen att plocka ner alla de där bollarna och omplacera folk...

K: Att förminska borden och så...

M: Jag tror att det var näst minsta antalet (medlemmar) den gången. En gång var det mindre.

K: Jag tror att det var i Kimito...Jag tror att det var åtta den gången.

M: Så då var det kanske lite misslyckat om man vill kalla det så. I Reso kunde man inte annat än skratta sen till slut. Annars kan jag nog inte komma på nån misslyckad fest.

K: Nej, inte jag heller. (Par 1. IF 2003/85)

Även om några uteblev från en nyårsfest av diverse orsaker så berättar ett av paren att det också finns fördelar med en mindre fest. Medlemmarna har då mer tid för varandra och kan längre umgås med ett färre antal personer.

K: Jag tycker att de flesta festerna har varit bra fester!

M: Man mäter det nog väl i hurdan stämning det har varit, hur mycket det har skrattats... Och inte vet jag om det nu bara är artighet men nog är det nu väldigt ofta som man ringer dagen efter och tackar, eller på annat sätt meddelar att det var en fin fest. Det är nog bara för det mesta så att de motsvarar våra önskemål och krav, så kan man kanske inte säga (om krav), och det vad vi vill att det ska vara. En nyårsfest eller vappen, genom att det fungerar. [...] men som svar på din fråga så, man känner ju nog vad folk tycker och tänker.

K: Och det har ju hänt två gånger egentligen, att nyår eller vappen har varit ganska decimerat när [ett annat par] hade (fest), som folk har blivit sjuka och en efter en, och de hade ballonger (glas bollar) med namnen på. En efter en fick de riva ner ballongerna för att de ringde nästan halva Gänget den dagen och sade att de var sjuka... Senaste nyårsfesten så var vi också ganska några för många var bortresta och så... men på nåt sätt så tyckte vi alla som var där att det var ganska skönt,

när vi ändå är så många att man inte alltid hinner prata med alla. Men när det är ett mindre gäng så får man en känsla att man hunnit prata och få kontakt med alla. (Par 4. IF 2003/89)

Det är naturligtvis helt klart att då man väljer att gå på en fest eller ordnar en fest, så har man förväntningar på att det ska bli en rolig fest. Och finns det givna ramar för hur festen ska utspela sig så kan man förvänta sig givet resultat.

M: Det har inte varit några dåliga fester!

K: Faktiskt inte!

M: Ingen som man kommer ihåg att skulle ha varit speciellt misslyckad. Alla har varit lyckade på sitt sätt. (Par 5. IF 2003/90)

Som jag redan tidigare nämnt minns medlemmarna bäst de fester de ordnat själva, vilket är naturligt då de lägger ner mycket tid och tanke på planeringen och ordnandet av festen. Under intervjuerna framstår den egna festen i många fall som en av de trevligaste, men undantag finns också inom paren. Lekfullhet spelar en stor roll i Gängets fester även om leken ändrat form från fest till fest. I intervjun med Par 2 i kapitlet om *Gamla och nya traditioner* säger frun sig minnas att de haft lekar någon gång under festerna. Nedan berättar Par 3 vilken fest de tyckte var den trevligaste, och den hade också mycket lekfullhet över sig i form av ett annorlunda tema.

K: Jaha, kan du svara på det här direkt? (frågar sin man)

M: Nå jag tycker åtminstone att de där festerna hos oss har varit väldigt trevliga. Ska vi säga av dem den där engelska festen och polska festen speciellt. [...] Nu kommer jag nog också ihåg en väldigt trevlig nyårsfest, det var 1995. Den firade vi i Virkby, och det är alltid väldigt trevligt då vi gör bussfärder. Vi samlades alltså ihop och åkte till Virkby där festen hölls i värdparets stora hus. Allt gick i EU:s tecken, så att man skulle vara olika nationaliteter och vi var Österrike. Du sjöng nånting

på tyska och jag pratade på tyska och alla spelade rollen av sitt EU-land.

K: Det var förresten en väldigt trevlig fest den med. Ingen fest har ju varit tråkig! (Par 3. IF 2003/88)

Frun i Par 4 funderade länge innan hon tog till orda för att svara på frågan om den trevligaste festen.

K: Ja-a ... det är väldigt många fester. Under 30 år så blir det många, säkert 100 fester. Inte kan jag säga det. Det har aldrig varit så att ... man har ju förväntningar om att det ska vara trevligt, och för det mesta är det ju trevligt. Men inte vet jag nu om det finns nån som är så där riktigt att man efteråt skulle ha tänkt: oj, oj, oj...

M: Om man talar om roligt så tror jag nog att roliga fester upplevde man... hade olika mätare förr som yngre. Då i början, kanske de tio första åren om man talar om en rolig fest. Vi var unga och spralliga och studentikosa och allt det där och såna inslag ofta gjorde att det var mera skratt. Medan man nu på äldre dar mera kan prata om trevliga fester. Det kan vara mycket annat än en rolig fest. (Par 4. IF 2003/89)

Under intervjun med Par 5 ringde telefonen och frun steg upp för att svara. Maken i paret passade på då att besvara frågan om den roligaste festen, så jag ställde samma fråga på nytt då frun kom tillbaka. Även om intervjusituationen förändrades något under en kort stund, så kan vi se att rytmiken snabbt återställdes och stämningen återfann sig direkt.

M: Den mest speciella var utan vidare millenniefesten. Det är en sådan som man nog alltid kommer ihåg. Men det är nog kanske för att jag var med och ordnade festen. Men det är ju inte direkt en av Gängets fester men när du frågade vilken jag bäst kommer ihåg så är det den. Men av Gängets fester så är nog en jag mycket väl kommer ihåg, och det är den första festen. Eftersom det var vår första gemensamma fest och då vi så att säga träffades... Nog skulle jag kanske ranka den väldigt högt, nog. Nog är de alla väldigt speciella, just genom de här uppträdandena, artisterna... musiken. Dom tillställningarna skulle jag också sätta väldigt högt på listan. Men det är väldigt

svårt att plocka fram en enskild fest för de är så... de har alla sin egen karaktär. Ja-a... Jag kan nog inte säga någon speciell. [...] Speciellt festligt är det ju alltid när det är frackt, och det är ju ganska viktigt... Att i hemmiljö ha frackt. (frun har kommit tillbaka efter att ha svarat i telefon)

K: Ja-a. Roligast och bäst... Finast och bäst så var kanske då hos [ett annat par], för de har ju ett sådant hus som passar för såna här stora, fina fester med musik och sånt. Och det var ju alldeles otroligt med de här unga artisterna. Kanske roligast var den där hos [ett annat par] när vi skulle vara operastjärna eller nån kändis.

M: Ja, ja, den festen...

K: Oj, oj det är så många fester...

M: Vi har haft samma svar på en punkt.

K: är det sant? Alltså nyårsfester... Alla har nu varit väldigt trevliga så man kan int riktigt säga...

M: Du ska int titta frågande på mig. Jag har svarat redan! (skrattar)

K: [Ett annat par] har ju fantastiska... de hittar på en massa lekar som kan vara jobbiga också. Men de har haft fina nyårsfester. Jo, men så har vi ju haft fina sommarfester med båtfärder och så vidare... Men int kan jag nu säga för det har varit väldigt fina fester och välfungerande. (Par 5. IF 2003/90)

För att inte orsaka en svacka i stämningen under intervjuerna försökte jag ställa frågan om rivalitet eller tävling paren emellan så försynt som möjligt, och gärna med en blink i ögat. Det var inte alltid det lättaste att välja ett lämpligt tillfälle, men oftast ordnade det sig naturligt efter ett långt samtal med mycket skratt och goda minnen. Jag vill än en gång påpeka att alla par som intervjuades inte hade sett mina frågor på förhand, så svaren var spontana även om de är i hög grad lika. Par 4 svarade på följande sätt på frågan om det fanns någon tävling mellan paren att ordna en bättre fest:

K: Jag upplever det absolut inte så. Absolut inte. Alla är ju olika och gör det på sitt sätt. Till exempel [ett av paren]. De tänker

på alla små finesser, men jag upplever definitivt inte att vi försöker tävla och vara bättre. Jag tror att ingen av oss har behovet att hedra sig inför varandra. Vi känner varandra så bra. Var och en ordnar efter sin smak, på sitt sätt. Åtminstone har jag inte... Har du? (vänder sig till maken).

M: Nej, inte skulle jag säga det. Det är ju olika beroende på var det är, men det beror på att alla har sin egen stil och är varken bättre eller sämre för det. Jag tror inte att det ens från början var det. Det var ju också så att via mina jobb så har vi haft stora utrymmen, så hade vi ju ganska ofta fester. Och stort hus senare. (Par 4. IF 2003/89)

Följande par börjar svara på samma fråga med humor men återgår snabbt till en diskussion sinsemellan för att åstadkomma ett svar.

M: Det har jag nu aldrig tänkt på...

K: Ne-ej, inte skulle jag säga det... inte en tävling, nä.

M: Det där... vem som är tvåa eller trea intresserar mig inte... (han skämtar och skrattar gott, och alla skrattar tillsammans)

K: Man kanske lite uppmanar varandra till att försöka göra lite mer än det där vanligaste som kan bli lite tråkigt med bara cocktail, förrätt och varmrätt. Man broderar ut det så kan nån kanske tänka att det där var lite dåligt gjort...

M: Att det blev lite upp och ner.

K: Man kanske uppmanar varandra att göra något lite extra. Utan att det blir tävling.

M: Jo, men det har inget med tävling att göra. Utan nu pratar vi nog lite förbi varann... Inte har det nåt med tävling att göra. Man kompletterar varann på olika sätt.

K: Man vill ju gärna hitta på nåt som den föregående inte har haft.

M: En del är proffs på en del saker men alla gör på sitt sätt. Men det är också som pärlor för svin att ha bagateller för fint. (skämtar och ler)

K: Men det har ju nog också kommit med åren nu när vi känner varandra så väl... men nog kommer jag ihåg att då i början så var det ju då man tänker på maten... så inte kunde jag laga mat när vi gifte oss... och så hade man sådana i Gänget som var hushållslärare. Då kände man sig ibland att huj, ska jag klara av det? Det gick ju hastigt över. (Par 1. IF 2003/85)

Par 5 är inne på samma spår som sina vänner och påpekar att det är Gänget i sig som gör att en fest är en fest.

M: Nä-ää. Absolut inte!

K: Nej, nej... Det är nog Gänget som gör festen, inte värdparet i princip. Det är nog vi som gör stämningen. Vi andra har ju inte till exempel samma förutsättningar som [ett annat par] har, men inte gör det oss svartsjuka för det, inte. Utan det är ju bara underbart att man kan få studenter att komma och spela för oss på nyårsafton gratis.

M: Inte skulle jag säga att det någonsin skulle ha varit så... det är klart att man kanske skämtar om det, men att det skulle vara nån rivalitet... absolut inte! (Par 5. IF 2003/90)

Par 2 igen känner mer att det är frågan om att hitta på något nytt och att överträffa sig själva. Deras åsikter går isär till en början, tills de förstår vad den andra egentligen menar.

M: Jag vet inte... det har nog sagts i tacktalet på kvällen till exempel att inte vet vi hur vi ska klämma till med något liknande. Det har vi nog hört.

K: Men om du nu tänker på oss så (talar till maken) ... jag tycker inte att man sku använda ordet rivalitet, utan snarare så att, Oj! Hur ska vi nu göra det då de hade gjort på detta viset? Hur ska vi göra det?

J: Lite som en tävling?

K: Jo, jo, nog sku jag kanske säga det.

M: Nej... nej, kanske ändå inte ändå som tävling.

K: Jag skulle nog säga att det var lite drag av en vänlig tävling. Jag tycker inte det var det att vi måste vara bättre utan detta

att vi vill bjuda på nåt lite annorlunda. En tävling på det sättet. Nog är det ju alltid nästan så att när du bjuder samma människor så vill du bjuda på nåt annat.

M: I synnerhet när det börjar bli så här många år. I något skede börjar de här festerna få såna enhetliga former att man tyckte ibland att det här är lite slött... att det är alltid lite samma sak. Att okej, man äter lite gott och sitter lite och pratar och så... (Par 2. IF 2003/86–87)

Ett annat par är också av den åsikten att ingen tävling finns mellan paret utan de försöker istället överträffa sig själva genom att variera festernas innehåll.

K: Inte vet jag om det direkt finns nån tävling, men nog försöker man ju sitt bästa så att det ska bli annorlunda.

M: Det är kanske mest om uppfinningsrikedom och fantasi. Och att skaffa lite variation.

K: Nog finns det ju en oerhörd kreativitet bland det här Gänget. Alla är begåvade på nåt sätt. Det skrivs verser och sjungs. Och vi har riktigt övat kör och sådär. Stämmor och så. På min 50 års dag önskade jag att de skulle sjunga nåt så de övade in med stämmor och allt. (Par 3. IF 2003/88)

7 Slutdiskussion

Kalendarisk rit och övergångsrit

Medan jag arbetade med teorikapitlet blev det tydligt för mig att nyåret är både en övergångsrit och en kalendarisk rit. Även om mitt material koncentrerar sig på nyårsfirandet med Gänget och deras traditioner, kan jag inte förbise att de båda definitionerna passar in på Gängets nyårsfirande.

Det är en kalendarisk rit, därför att den tydligt markerar ett slut och en början i en kalender uppfunnen av människan, och i nutid oberoende av naturen. I kapitel 4 skrev jag om hur tidpunkten för nyåret ändrats från den naturbundna bondekalendern under senhösten till en katolsk kalender med en ny tidsberäkning med början i januari. Kalendariska riter markerar ett socialt avbrott i vardagen, och tid är en mänsklig uppfattning som naturen är oberoende av. Därför kunde nyåret förflyttas även om det tog en lång tid för samhället att vänja sig vid den nya tidsberäkningen (se kapitel 4 & 5).

Nyåret är också en tydlig övergångsrit. Här är det individens sociala utveckling som markeras, något som Edmund Leach påpekar (se kapitel 5). Nyåret innebär att man lämnar något gammalt bakom sig och har en oviss och ett nytt år framför sig fullt av möjligheter. Den osäkra framtiden och förhoppningar inför det kommande har alltid spelat en stor roll under nyåret, även om trosföreställningar med spådomar och tydor förekommer i mindre utsträckning i dagens industrialiserade samhälle. Även van Genneps tredelning i underkategorier passar väl in här. Före årsskiftet lever man i en preliminal tid (separationsrit) då man återblickar till det förgångna för att lämna det bakom sig och försöker förbereda sig inför det kommande med tydor och spådomar. Jag tolkar det som att man är inne i en fas då man väntar på något nytt och firar att det förflutna tar slut. Under den liminala tiden (transitionsrit) d.v.s. kring tolvslaget markeras tydligt det kommande nya året. Förr i tiden med klockringningar och bösskott för att välkomna det nya året och för att skrämna iväg onda andar. Nuförtiden skjuts raketer och man räknar in det nya året. Då är man inte längre kvar i det gångna året, och det nya har ännu inte riktigt börjat men riter som markerar förflyttningen från en fas till en annan är tydliga. Början på det nya året och nya möjligheter tillhör den tredje fasen, den postliminala tiden (inkorporerande riter). På ett individuellt plan kan det vara förhoppningar om ett bättre nytt år om man råkat ut för något otrevligt eller nyårslöften av något slag. Allt är nytt och fräscht och framtiden är okänd. Då är det enkelt att inleda året med nya krafttag och nya utmaningar.

Gängets nyårsfirande kan också som helhet ses som en övergångsrit, även om den givetvis också är kalendarisk. Före festen är den preliminala tiden då värdparet planerar den kommande festen med allt som festen ska innehålla och gästerna väntar med spänning på inbjudningarna samt tips om vad som kommer att hända. Samtidigt är det frågan om specifik grupp av människor med ett gemensamt förflutet från studietiden, deras respektive och i några fall gifta par som införlivats något senare, som förväntansfullt väntar på att träffas för att ha roligt och umgås. Redan under studietiden bildades kärngruppen och de satte upp ramar för hur festen skulle se ut. Det här innebar också ett välplanerat umgänge med specifika regler och ritualer. Genom att inte bjuda nya medlemmar behåller de den överenskomna strukturen och de välbekanta ritualerna som är väsentliga för gemenskapen och samhörigheten (se kapitel 5). Här spelar modellen från studentkörerna under studietiden en stor roll, både för utformandet av hur firandet skulle gå till men också för etableringen och upprätthållandet av gemenskapen. Under festen är den liminala tiden (transitionsriter), då Gänget diskuterar händelser från det gångna året och firar det kommande året med välbekanta sånger och ritualer som genom åren blivit en viktig tradition. Nyårsfirandet kulmineras i nedräkningen av tolvslaget, nyårslyckönskningar och sången *Vår Gud är oss en väldig borg* (se kapitel 6.2) vilket är slutet på den liminala fasen.

Efter festen kommer den postliminala tiden (inkorporerande riter) då Gänget reflekterar över nyårsfesten som varit, nästa värdpar börjar fundera över kommande fest och det senaste värdparet diskuterar vad som kan göras annorlunda nästa gång. De återgår till vardagen med nya minnen och nya förväntningar inför nästa fest. Inga nya medlemmar tas in i gruppen som bestående medlemmar vilket är överenskommet tidigare, men värdparet kan bjuda in ett par som passar in med Gänget. Denna fas i van Genneps tredelning av övergångsriter passar kanske inte lika väl in på Gängets nyårsfirande som de två tidigare nämnda eftersom ingen ny social status anammas av medlemmarna. Men som van Gennep skriver kan en

underkategori i en del övergångsriter ha mindre betydelse och vara mindre utarbetad i detalj än en annan (se kapitel 5).

Gemenskap och gemensamt berättande

Vi kommer att ha studietiden med oss ända tills vi dör, är inte bara avhandlingens rubrik utan också ett direkt citat ur en av intervjuerna. Denna fras förklarar enligt min åsikt uttryckligen hur informanten och resten av Gänget uppfattar sin gemenskap. Insikten i att medlemmarna spenderat så många år tillsammans sedan studietiden talar för att de har mycket gemensamt som svetsat dem samman genom åren på många olika plan. Redan från den första fester var det frågan om en grupp människor, med liknande bakgrund, ålder och intressen som trivdes tillsammans och bestämde sig för att umgås. Ett bra exempel är en av informanternas kommentar: "lika barn leka bäst" (se kapitel *Gemenskap och samhörighet*). Lundberg har en tvåfaldig definition av gemenskap, den ena är en känsla av tillhörighet, att bli sedd och hörd av andra och bli bekräftad, men också att se och höra andra. Den andra är att tillsammans sträva efter goda handlingar i gemensam anda (Lundberg 2005 s. 130). Gemenskapen som uppstod under engagemanget i Brahe Djäknar och Florakören band dessa personer samman via åtminstone tre tydligt synliga punkter: Åbo Akademi, musiken och studielivet. De akademiska festerna har strikta rituella ramar som förväntas följas, och en tillit finns till att alla vet vad som förväntas, som samtidigt binder deltagarna samman under en högtidlig feststämning i ett kollektivt sammanhang. I denna stabila gemenskap står gruppen i fokus och man har gemensamma mål, d.v.s. att sjunga, repetera, uppträda, umgås, studera, festa mm. Efter att studierna var avslutade fortsatte kärngruppen att träffas och deras respektive samt några andra likasinnade införlivades i

gruppen och Gänget blev till. Den nya gemenskapen fick då en ledigare form, med inslag ur den tidigare gemenskapen. Under åren som passerat har medlemmarna bildat familj, utvecklat sina karriärer, samlat på sig nya intressen, flyttat bort från studieområdet och tillbaka, till den sociala- och geografiska gemenskapen där Gänget finns. Fortsättningsvis har de träffats flera gånger årligen för att minnas, umgås och spendera tid tillsammans i en stark och ihållande gemenskap.

Då också ämnet som jag bad dem berätta om, nyåret med Gänget, är ett gemensamt ämne där de alla har en lika befogad auktoritet, är det givet att delar av intervjuernas innehåll är väldigt lika. Det positiva med att undersöka ett specifikt ämne där informanterna berättar om samma händelse, är att man under arbetets gång finner små skiljaktigheter och stora likheter som man kan undersöka närmare om man så önskar. En av dessa likheter var det gemensamma berättandet (se kapitel 2). Alla mina informanter hade en bra humor och en gemytlig stämning infann sig snabbt. Paren peppade och stöttade varandra vid minnesluckor för att komma fram till ett svar och brast ofta ut i skratt vid minnesbilder om roliga händelser. De mindes bäst festerna de själva ordnat och teman som varit väldigt annorlunda än tidigare fester. Det är också helt förståeligt att några fester fallit i glömska med tanke på mängden av evenemang som ordnats under åren. Paren gjorde dock sitt bästa för att berätta för mig allt de kom ihåg med hjälp av varandra. Möjligtvis kunde jag ha fått ett något annorlunda material om jag valt att intervjua alla skilt för sig, men jag är väldigt nöjd över beslutet att intervjua dem parvis. På så sätt fick jag paren att diskutera sig fram till ett svar då minnet svek. Produktionen Carmen Burana med Brahe Djäknar och Florakören var otvivelaktigt evenemanget som satte stora spår i allas liv och åren av repetition och uppträdande, fester och studier svetsade kärngruppen än mer samman. Dessa händelseförlopp innehåller många rituella drag som jag behandlat i kapitel 5. Berättelserna om hur allt fick sin början orsakade ofta nostalgiska tillbaka blickar och en nästan vördnadsfull stämning. Det är inte svårt att förstå att allt det fantastiska

medlemmarna har upplevt redan som unga vuxna under studietiden fått en så stor betydelse i deras liv, att de vill minnas och uppleva känslan om och om igen. På så sätt upplever de ungdomstiden på nytt varje gång de firar en fest tillsammans. Även om avståndet till den första festen har vuxit, och nya traditioner tillkommit så är det gemenskapen och samhörigheten som vuxit fram under åren som är den bärande kraften i Gänget.

8 Sammanfattning

I denna avhandling har jag undersökt nyårsfirandet med medlemmarna i Gänget som har firat nyår och andra festligheter tillsammans i över fyrtio år.

Materialet jag använde har bestått av muntliga intervjuer av vissa gifta par som Gänget består av. Intervjuerna inspelades 2003 och intervjumaterialet samt transkriptionerna arkiveras i Kulturvetenskapliga arkivet Cultura vid Åbo Akademi. Dessutom användes litteratur om nyåret förr i bonde- och det borgerliga samhället, och nyårsfirandet i dagens Finland.

Min intervjustrategi var att intervjua paren samtidigt, då jag ville höra dem resonera tillsammans och fylla på varandras minnen. Jag valde att använda mig av en kvalitativ metod med förståelse som mål, samt intervjumetod för att samla in mitt material, eftersom jag var ute efter specifik information av en specifik grupp med ett specifikt tema, det vill säga Gänget och nyåret.

Mina intervjuer kan anses vara ett mellanting mellan en ostrukturerad och strukturerad intervju eftersom jag hade både direkta frågor och stödfrågor men lät också samtalet flöda utan att avbryta alltför ofta.

Syftet med undersökningen har varit att studera varför denna grupp firar nyår tillsammans år efter år och vad det är som får dem att hållas ihop och bevara sitt intresse för en gemensam fest i över fyrtio år. Dessutom ville jag veta hur Gänget ser på sitt eget firande och hur förberedelserna samt planeringen går till. Därför ville jag undersöka hur medlemmarna i Gänget

berättar om sitt sätt att fira nyår ihop och om det finns en gemensam nämnare som lett till samhörigheten och gemenskapen.

För att få en teoretisk grund för min avhandling diskuterade jag nyårsfestens funktion som övergångsrit och kalendarisk rit. Som inspiration använde jag bl.a. Anthony van Gennep, Edmund Leach och Lauri Honkos teoridefinitioner för att kunna analysera nyårsfestens tredelade uppbyggnad: före festen, under festen och efter festen. Avsikten var inte att skriva en historik över Gängets nyårsfirande, utan en folkloristisk studie av det. Detta innebar att jag dels analyserat firandet med utgångspunkt i hur medlemmarna i Gänget berättar om nyårsfesten, dels hur de tolkar firandet med utgångspunkt i teorier om övergångsriter och festens funktion.

Under arbetets gång stötte jag på många uttryck vilka krävde närmare förklaring för att kunna återknytas till arbetet. Några av dessa är: privata och offentliga fester, rit och ritual, övergångsrit, tradition, gemensamt berättande, lek, fest, vänskap och gemenskap. Genom att studera och skriva om dessa uttryck i samband med analysen, har jag försökt förklara hur Gängets gemenskap och nyårsfirande i över fyrtio år är något unikt. En livslång vänskap och samhörighet som fått sin början under studietiden och som fortfarande pågår.

Sammanfattningsvis vill jag konstatera att utifrån materialet har jag dragit slutsatserna att det som fått Gänget att hålla ihop alla dessa år är den fina gemenskapen, vänskapen och samhörigheten som bygger på traditioner och ritualer. Dessa återspeglar känslan av att uppleva studietiden på nytt år efter år då de firar en fest tillsammans.

Källor och litteratur

Aalto, Satu 1999. *Suuri Perinnekirja: suomalaista juhlaperinnettä ennen ja nyt.*

Hämeenlinna: Karisto

Annunen, Linda 2017. *Med fötterna på marken och huvudet i himlen. En ritualteoretisk studie av schamanistiska och västafrikanska trumverksamheter i finländska städer.* Åbo:

Åbo Akademis förlag

Bergman, Anne 1995. Det nya året och dess traditioner. I: *Skogsbruket* 1995: 12, s. 25–29.

Helsingfors

Brahe Djäknar 1967. *Studentkören Brahe Djäknar 1962–1967. En översikt av studentkören*

Brahe Djäknars verksamhet under 5 år. s. 29–36. Åbo

Bringéus, Nils-Arvid 1979. Uppvaktning undanbedes. Om fest som trauma. I: *Studiet af*

fester. Köpenhamn: C.A. Reitzels Boghandel A/S

Bringéus, Nils-Arvid 1999. *Årets festdagar.* Lund: Carlsson Bokförlag

Gennep, Arnold van 1960. *The rites of passage.* London: Routledge

Gustavsson, Anders 1979. Vad är fest och varför firas fester. I: *Studiet af fester.*

Köpenhamn: C.A. Reitzels Boghandel A/S

Hagström, Charlotte, Salomonsson, Karin & Åkesson, Lynn 2008:4. *ETN, 2008:4, RIT,*

ETNOLOGISK SKRIFTSERIE. Lund: Etnologiska institutionen. Lunds Universitet

Honko, Lauri 1976. *Riter: en klassifikation.* Särtryck ur *Fataburen* 1976. Stockholm

Huizinga, Johan, suom. Sirkka Salomaa 1984 (1938, 1944). *Leikkivä ihminen. Yritys*

kulttuurin leikkiaineeksi määrittelemiseksi. Juva: WSOY

Johannisson, Karin 2001. *Nostalgia: en känslas historia.* Stockholm: Bonnier

Kaijser, Lars & Magnus Öhlander red. 1999. *Etnologiskt fältarbete.* Lund: Studentlitteratur

Karjalainen Sirpa, Teppo Korhonen & J.U.E. Lehtonen 1989. *Uusi Ajantieto.* Porvoo: WSOY

Leach, Edmund 1961. Time and false noses. I: *Rethinking anthropology.* London: The

Athlone press, s. 132–136

Marika Viitala-Nykänen

Lundberg, Anders P. 2005. *Om gemenskap. En sociologisk betraktelse*. Lund: Lunds Universitet

Magnusson, Eva 2006. *Hon, han och hemmet*. Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur

Marander-Eklund, Lena & Ruth Illman & Blanka Henriksson (red) 2004. *Metodkompassen – kulturvetarens metodbok*. Religionsvetenskapliga skrifter nr. 61. Åbo: Åbo Akademi

McNeill, Lynne S 2013. And the greatest of these is tradition. I: *Tradition in the Twenty-First Century*. Eds Blank, Trevor J & Howard, Robert Glenn. Logan: Utah State University Press, s. 174–185

National Encyklopedin 1995. Artonde bandet. Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker

Nikander, Gabriel 1938: 1. Huru gammal är seden att stöpa nyårslyckor? I: *Budkavlen* s. 42.

Palmenfelt, Ulf 2017. *Berättade gemenskaper. Individuella livshistorier och kollektiva tankefigurer*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

Schön, Ebbe 1998. *Svenska traditioner*. Sundbyberg: Bokförlaget SEMIC

Silvén-Garnert, Eva (red) 1993. *Muntliga möten*. Stockholm: Nordiska museets förlag. Samdok.

Skott, Fredrik 2013. *Påskkäringar: från trolldomstro till barnupptåg*. Göteborg: Institutet för språk och folkminnen: Elanders Sverige AB

Strandén, Sofie 2010. *I eld, i blod, i frost, i svält: möten med veteraners, lottors och sjuksköterskors berättande om krig*. Åbo: Åbo Akademi
www.doria.fi/handle/10024/66195

Swahn, Jan-Öjvind 2007. *Svenska traditioner*. Bromma: Ordalaget

Swahn, Jan-Öjvind 2000. *Folk i fest: traditioner i Norden*. Höganäs: Globograf 2000

Österberg, Eva 2007. *Vänskap – en lång historia*. Stockholm: Atlantis AB

Citymarket reklam vecka 52 2017. Hämtat 19 februari 2018. <https://www.e-pages.dk/ilkkaonline/248/html5/1/>

Marika Viitala-Nykänen

K-Supermarket reklam, vecka 52 2013. Hämtat 19 februari 2018.

<https://www.yumpu.com/fi/document/view/23743544/51-31-k-supermarket>

K-Supermarket Mustapekka reklam, 29.12.2017. Hämtat 19 februari 2018.

<https://www.facebook.com/KMustapekka/photos/a.817775464911180.1073741830.231518673536865/1700908789931172/?type=3&theater>

S-ryhmän ammattilehti Ässä 12/2010 s.5. Hämtat 20 februari 2018. http://view.sok-julkaisut.fi/public_files/users/assa/publications/f1e776eb60f008c43aa3ce20c5ec24cd/document.pdf

Ykköset. Kuutta maakuntaa yhdistävä ilmaisjakelulehti. www.ykkoset.fi. 2017/52. Hämtat 20 februari 2018.

<http://view.24mags.com/mobilev/5028079d9465573a43eb99080a19d956#/page=20>

Vett och etikett av Vasa nation. <http://vasa.nation.fi/verksamhet-2/fester/vett-och-etikett>

Om att gå på fina fester. <http://www.abonation.fi/fester/>

